תלמוד בבלי · אחרונים

כתבי קודש על השס

רבי יעקב יצחק מפשיסחה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

כתבי קודש על השס

רבי יעקב יצחק מפשיסחה

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/כתבי-קודש-על-השס/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה v39-202611200317 של הספרייה.

תוכן העניינים

הקדמה 4
שבת 6
פרק במה מדליקין 6
סוכה 7
דף ט. 7
כתובות 8
דף ז. 8
דף טז: 8
דף לד: 9
דף מז. 10
דף פ: 10
דף ע: 11
דף צה: 11
דף צז. 13
דף צז: 13
דף קי. 14
קידושין 15
דף מג. 15
דף מז. 16
נזיר 17
דף לז: 17
בבא קמא 19
דף עב: 19
דף צג: 19
בבא מציעא 21
דף יד: 21
דף לד. 21
דף סא. 26
דף עה: 27
דף צא. 27
דף קיח. 28
בבא בתרא 29
דף מג: 29
סנהדרין 30
דף יד: 30
שבועות 30
דף כא: 30
דף כד. 31
דף כה. 33
דף כה: 34
דף כו. 34
דף כו: 34
דף כז. 35
דף כח: 36
דף כט. 37
דף כט: 37
דף ל. 38
דף ל: 43
דף לא. 45
דף לג. 45
עבודה זרה 46
דף יב. 46
דף סב. 46
מכות 47
דף ג. 47
דף ה. 49
חולין 50
דף יא: 50

הקדמה

הקדמת נכד רבינו היהודי הקדוש המחבר, המוציא לאור
ישמחו הצדיקים ויגילו החסידים בראותם יחד כליל תפארת החדושים והפלפולים הקדושים והנוראים אשר יצאו מפה קודש הקדשים רבן של כל בני הגולה זקני רבינו היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע ועכי"א ויגש נכדו משה יהודא ויאמר אודה לד' על חלקי וגורלי שזכיתי שעל ידי יתקרבו על מזבח הדפוס ולהנות לכל באי עולם מאורם הרב והבהיר, והקונטרס הקדוש הזה אשר בשם כתבי קודש יכונה נפל בגורלי מעזבון מר אבי הרב הצדיק הקדוש המפורסם ר' ירחמיאל צבי זצללה"ה, ועל השער מצאתי כתוב בסגנון הזה זה הספר **כתבי קודש** מאת אדוני אבי זקני הרה"ק איש אלקים **היהודי הקדוש** אשר החדושים הקדושים האלו עדיין לא הופיעו בעולם ולא זכה עדיין שום איש ליהנות מאורו ועתה גלגל השי"ת שיזכו בני העולם לטעום מהם דבש ומתיקות לחיכם, אשרי העם שלו ככה, ומד' ישאו ברכה, והנה מעולם ידעתי ההשתוקקות הרב של אאמו"ר הרה"ק זצ"ל הנ"ל בכל ימי חייו להוציאם האורה, לזכות העולם בדברי תורה, מאת היהודי הקדוש והנורא, וכאשר אמר החכם מכל אדם ברוח הקודש לכל זמן ועת לכל חפץ ודאי לא הי' עוד עדיין אז העת והזמן שיתגלה האור הזה בעולם עד עתה:
והנה זה זמן כביר שגברה עלי השתוקקות עצום לקיים רצון אאמו"ר הרה"ק וב"ד ולהדפיסם אידרא, אבל לעומת זה גברו עלי הרבה מניעות וסבות ועיכובים שונים, ובפרט קושי העתים אשר גברו בכלל על כל אחב"י בדרא בתראה הזה עקבתא דמשיחא ד' ירחם, אכן עתה שנסתי את מתני ואזרתי כגבור חלצי ואמרתי אין זה רק נסיון להתגבר כנגד היצר אשר כל חפצו למנוע מאדם כל דבר טוב אשר ממנו נקח לעבוד את ד' בכל לבבינו ונפשינו ומאודינו, וכאשר האדם צריך לעמוד תמיד בקשרי המלחמה נגד היצר אז כאשר רואה האדם הזדמנות עכובים ומניעות באיזה דבר טוב לפני ד' אשר נזדמן ומוטל עליו לעשות ידע ברור כי מאת ד' הוא לעמוד בנסיון ולהיות גבור הכובש את יצרו ולהחל ולסיים, את אשר עליו מוטל לקיים, ואז ד' בעוזרו כאומרם ז"ל הבא לטהר מסייעין אותו, וזה שהבטחנו התוה"ק כי תצא למלחמה על אויביך דהוא היצה"ר והיינו שתצא מכל המניעות והעכובים שהם מצד היצר ותעשה מלחמה אתו לעמוד כנגדו בכל עוז אז ונתנו ד' אלקיך בידך לנצחו:
ובזה האיר ד' את עיני לפרש מאמר הכתוב ויאמר ד' לא טוב היות אדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו, ולכאורה צריך הבנה וכי יפלא מד' דבר ואיך שייך מניעה אצל השי"ת לומר לא טוב היות האדם לבדו והרי כאשר ירצה השי"ת יוכל היות טוב גם כשיהא האדם

לבדו ואף שאין בכחנו להשיג זאת אבל הלא השי"ת כל יכול הוא, וגם קושית רש"י ז"ל שהתיבות עזר כנגדו סותרים זה את זה עיי"ש, אמנם נראה לפענ"ד עפמ"ש בספר דברי ישראל לש"ב הרה"ק ממאדזיטץ זצללה"ה בשם אביו דודי זקני הרה"ק המפורסם מהרש"א זצללה"ה זי"ע מוואלז'ין שהדבר הזה והעובדא טבא הזאת שעומד כנגדו מניעות ועכובים מלעשותו זאת הוא עיקר הדבר שבא בשבילו לעולם לתקנו כפי שכל אחד יודע בנפשו את הקשה עליו ביותר ע"כ דבריו הקדושים עי' שם, וזהו י"ל ביאור הכתוב הנ"ל דהנה ידוע שעיקר תכלית הטוב להאדם הוא הבחירה כידוע בהסה"ק שהנשמה החצובה מתחת כסא הכבוד קודם בואה להאי עלמא נהנית שמה בשמים מזיו השכינה יתברך אך כאשר חפץ בטובתה שלא תהנה מנהמא דכסופא כי מאן דאכיל דלאו דילי' בהית לאסתכולי באפיה כמו"ש (ירושלמי תרומות) לכן נשתלחה לעולם הזה להתלבש בגוף גשמי מורכב מד' יסודות ארמ"ע אשר מושכים את האדם לכל ההיפך מהטוב, ורק ע"י הבחירה שהאדם בוחר בכחו ובפעולתו הוא מתגבר על כל התנגדות היצ"ר שמתנגד תמיד למול האדם ומזה בא לתכלית הטוב האמיתי ולא יהי' עוד נהמא דכסופא וכאומרם ז"ל והנה טוב מאוד זה היצה"ר, אבל בלעדי התגברות היצ"ר וניצוח האדם לו אין ביכולת להגיע לידי הטוב השלם וכמאמר הכתוב ויתרון האור מן החושך, וכמו"ש בספר יצירה הרע מבחין את הטוב וזהו לא טוב היות האדם לבדו היינו באם יהי' לבדו בלי יצ"ר שעושה להאדם התנגדות ומניעות ועכובים לפעולה הטובה שיש לפניו לעשות אז עדיין לא יהי' הטוב מצד פעולתו רק מחמת טבעית הנשמה שבאה ממחצב הכסה"כ ויהי' עדיין נהמא דכסופא, ולכן אעשה לו עזר שעל ידי העזר הזה, יהא ביכולתו לבוא לידי הטוב השלם ע"י פעולתו והיינו כנגדו דהוא היצ"ר שממציא לו דברים וסבות ומניעות כנגדיים שימנענו מעשיית הפעולות הנכונות והאדם בכח בחירתו יתגבר על כל המניעות ויעשה הפעולה הטובה וממילא יהי' הטוב השלם מצד פעולה עצמיות אז נמצא דהכנגדו הוא עצמו העזר לבוא לידי תכלית הטוב השלם ולכן שפיר מה שאחז"ל והנה טוב מאוד זה היצה"ר כמובן:

כן כאשר ראיתי את כל העכובים הרבים אשר עלו על ראשי למנעני מלקיים רצון אאמו"ר זצללה"ה ומלזכות כל ישראל בדברי אלקים חיים תורת אמת אשר יצא ממקור חיים פה קודש קדשים הוא זקני רשכבה"ג רבינו היהודי הקדוש זי"ע ועכי"א. חשבתי לנכון כי אדרבא מן השמים הוא להזכירי כי הפעולה הטובה צריך להיות דוקא על ידי לתקנו ולהשלימו, ולכן אזרתי כגבור חלצי לבל להשגיח על שום עיכוב ומניעה והוצאתיו לאור עולם בעזר אלקי צור ישועתי, ואני תפלה להשי"ת שיעזרני ויושיעני על דבר כבוד שמו

יתברך בזכות אבותי הקדושים נבג"ם, וזכות זקני רבינו היהודי הקדוש זצללה"ה בעל הספר כתבי קודש הזה יעמוד לי ולכל ישראל שנושע בבני חיי ומזוני ולעבוד השי"ת בכל לבבינו ובכל נפשינו ובכל מאודינו עד עולם כעתירת המוציא לאור:
משה יהודא ליב טאב החונה פה **ווארשא**

שבת

פרק במה מדליקין

הנה אי אמרינן אסור להשתמש לאורה וכבתה זקוק לה יש לעיין אם מותר להדליק אותן פתילות ושמנים בלא טעם של רש"י ז"ל דילמא פשע דהא ודאי אפילו אי אמרינן כבתה זקוק לה אעפ"כ אין צריך להדליק שמנים ופתילות כדי שיאירו היטב דאל"כ למה לי הטעם דכבתה זקוק לה הא בלא זה צריך שמנים ופתילות טובים כדי שיאירו היטב, אלא ודאי דזה אינו מגרע המצוה כלל רק דצריך פתילות ושמנים טובים שלא יכבה וא"כ אי אמרינן אסור להשתמש לאורה אסור להדליק אפילו בחול מטעם שמא יטה ליפות השלהבת והוי כמו מדליק מנר לנר ואפילו אי אמרינן מותר להדליק מנר לנר הכא אסור כיון דשלהבת השני אין מצוה כלל דהא גם בלא השלהבת השני יוצא ידי מצוה א"כ הוי כמו מדליק מנר חנוכה לנר שאינו של מצוה דאסור וגם אפילו אי אמרינן דאין כאן איסור דהוא ליפות המצוה נתכוין ולא הוי ביזוי מצוה יש להסתפק דהנה השלהבת השני לא הוי מגוף המצוה רק נוי מצוה עכ"פ מותר להשתמש לאורה דהא התוס' אור הזה היתר גמור היא דהא בלא השלהבת הב' קיים המצוה כתיקונה א"כ אפילו אי אמרינן אסור להשתמש לאורה זה דוקא באור הראשון אבל אם הטה וייפה את האור להדליק יפה יהי' מותר להשתמש לאורה דהוי כמו זה וזה גורם דקיי"ל דמותר, והשתא דאתינא להכי נוכל לומר דאפילו אם הדליק פתילות ושמנים יפים והאירו היטב בלא הטייה יהי' מותר להשתמש לאורה דהא יכול להדליק פתילות ושמנים גרועים מזה וכיון שבהיפים הוסיף אור יפה מעצמו יהי' מותר להשתמש לאורה והוי כמו אם הטה ועשה שלהבת יפה דמותר ודו"ק בזה היטב:

הנה אמרינן בגמרא שם נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, וקשה לי אמאי נר ביתו עדיף הא יכול לקיים שניהם דידליק לשם נר חנוכה וישתמש לאורה ויהי' גם שלום בית דהא הטעם דאסור להשתמש לאורה היא משום אכחושי מצוה או משום ביזוי מצוה ושניהם לא שייכים הכא דאכחושי מצוה לא שייך דאדרבה ע"י השימוש יקיים המצוה דאם לא יתירו לו להשתמש לא יקיים המצוה כלל ואין לך אכחושי מצוה

גדול מזה וגם ביזוי מצוה לא שייך הכא דהא לטעם ביזוי מצוה מדליקין מנר לנר כ"ש הכא דזה מצוה אחת ולא גרע מאם הדליק מנר לנר, ואפשר לומר דזה גופא כוונת הגמרא דנר ביתו עדיף משום שלום ביתו מש"ה מותר להשתמש לאורה וידליק לשם נר חנוכה ויקיים שניהם דמותר להשתמש לאורה כנ"ל משים שלום בית, אבל אי אמרינן דנר חנוכה עדיף ולא מהדרינן על שלום ביתו הי' צריך להדליק דוקא לשם נר חנוכה ולא לשם נר ביתו ויהי' אסור להשתמש לאורה כנ"ל ודו"ק היטב:

סוכה

דף ט.

תוס' ד"ה ההוא למעוטי גזולה תימא תיפוק לי' משום מצוה הבאה בעבירה עיי"ש:
ונראה לתרץ קושיות התוספות דהנה התוס' (דף ל') הקשו למה לי מיעוטי דאתרוג של אשרה פסול תיפוק לי' משום מצוה הבאה בעבירה ותירצו דמצוה הבאה בעבירה לא הוי אלא היכא דלא אפשר לקיים המצוה אלא מחמת העבירה אבל הכא אפי' אי לא היתה אשירה היה יכול לקיים המצוה עיי"ש ואיתא בגמ' (דף ו) אמר רבא סיכך על גבי מבוי של שתי דפנות והשלישית יש לו לחי אם הוא שבת בתוך החג כשרה אע"ג דאין לו אלא שתי דפנות משום מיגו דהוי דופן לענין שבת הוי נמי דופן לענין סוכה עיי"ש והוכיח הר"ן ז"ל דזה דוקא במבוי אבל אם הי' שתי דפנות ללחי בחצר פסולה אפי' בשבת שבתוך החג דל"ש הכא מיגו דהוי דופן לשבת דבלא הלחי נמי מותר לטלטל בחצר כמו דאמרינן דכשר בשבת שבתוך החג משום מיגו אבל בחג בלא שבת לא שייך מיגו כמו כן בחצר לא שייך מיגו עיי"ש, וממילא מיושב קושיות התוס' הנ"ל דאיצטריך מיעוטי דסוכה גזולה פסול היינו בשבת שבתוך החג דסיכך על גבי מבוי שיש לו שתי דפנות ובשלישית יש לו לחי וברביעית יש לו דופן גזולה פסול מטעם דלך למעוטי גזולה דאי מטעם מצוה הבאה בעבירה לא הוי פסולה דבלא עבירת הגזל נמי הוי ליה סוכה כשרה משום מיגו דהוה דופן לענין שבת הוי נמי דופן לענין סוכה ולא צריך לדופן הגזולה ולא הוה מצוה הבא בעבירה והוה כשרה כסברת התוס' הנ"ל אבל השתא דכתיב לך למעוטי גזולה הסוכה פסולה דלא הוה ליה אלא שתי דפנות כשרות והדופן הגזולה פסולה מטעם דלך למעוטי גזולה והדופן דלחי ג"כ פסול דלא נחשב לדופן דלא שייך מיגו דהוי דופן לענין שבת הוי נמי דופן לענין סוכה דבלא הלחי נמי מותר לטלטל דיש לו שלשה דפנות דלענין שבת לא איכפת לן הגזולה כסברת הר"ן הנ"ל מש"ה שפיר בעי קרא דלך למעוטי גזולה כנ"ל וא"ש ודו"ק:

עוד י"ל באופן אחר דהנה קיי"ל דסכך פסול פוסל בד' טפחים ואויר בג' טפחים וקיי"ל דסכך פסול פחות מד' ואויר פחות מג' אין מצטרפין, ולפ"ז שפיר איצטריך מיעוטי דלך היינו היכא דהי' לו ב' טפחים סכך פסול וב' טפחים אויר וגזל ב' טפחים סכך והניח על האויר מש"ה שפיר בעי מיעוטי דלך למעוטי גזולה מטעם דהוי ד' טפחים סכך פסול ב' טפחים מקודם וב' טפחים שהניח סכך גזולה, אבל משים מצוה הבאה בעבירה לא שייך דאם לא גזל נמי הוה הסוכה כשירה משום דאויר וסכך אין מצטרפין נמצא דלאו מחמת עבירת הגזל באה המצוה כסברת תוס' הנ"ל וא"ש ודו"ק היטב:

כתובות

דף ז.

בעי מיניה מי שרי למבעל בתחילה בשבת אמר ליה והא לא איכתבי לה כתובה אמר להו אתפסוה מטלטלין לכתובתה. והקשה הר"ן הא הוי קונה קנין בשבת ואסור ואפשר משום מצוה התירו עיי"ש, ואף עפ"י שאמרו בירושלמי הלין דכנסין ארמלין צריכין להכנס מבעוד יום שלא יהא כקונה קנין בשבת אלמא אפילו במקום מצוה לא התירו ועיי"ש בר"ן. ונראה לתרץ דהנה קיי"ל אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך ושפיר יש לחלק בין ירושלמי ובין הגמרא דילן דכאן אמרינן שיתן לה משכון ואין כאן עבירה לשום אדם רק לבעל ולאשה והם עושין מצות נשואין מש"ה במקום מצוה התירו כנ"ל אבל להירושלמי דמיירי בנשואין יש חטא גם להעדים דהא צריכין עדי יחוד ואין אומרים להם לחטוא בשביל דיזכה הבעל והאשה ודו"ק היטב:

דף טז:

בתוס' ד"ה וזו הואיל ואין לה קול איתרע לה רובא עיי"ש קשיות התוס', ונראה לתרץ דהנה הרמב"ם ז"ל פוסק (פרק י"ח מה' מלוה) דאם יש הכחשה בתוך הזמה לא נחשב הזמה לשלם משום כאשר זמם עייש וא"כ כאן נמי י"ל דבאמת שם גבי זוכרני באשה פלונית שיצאה בהינומא שפיר יש לה קול דזה נקרא קול מה שהם זוכרים ומ"מ מקשה הש"ס שפיר דהא לפום סברא דהשתא דכל הנשאת בתולות יש לה קול א"כ כי אתי עדים מאי הוי הא הני סהדי שקרי נינהו היינו כי יכלו לומר שקר ולא ייראו שמא יוזמו כי אם יוזמם יהי' העדות בטל וגם יתוודע שלא היתה בתולה כי עיקר הקול היא מהם וכאשר יוזמו לא ישאר קול ג"כ וא"כ יהי' הכחשה בתוך הזמה ולא יצטרכו לשים וא"כ הוי להו עדות שאי אהה יכול להזימה ולא הוי עדות כך הוא קושיות הש"ס, וקושיות הש"ס לס"ד דהשתא הוא באמת קשה ג"כ אמתניתין דהא ממ"נ אם לא נחזיק העדים

לקול א"כ איתרע לה רובא ואי נחזיק העדים לקול א"כ יהי' עדות שאי אתה יכול להזימה ולפי המסקנא דתירץ הש"ס דרוב הנשאת בתולות יש לה קול וא"כ יכול להיות אמת דהיתה בתולה ולא יהי' הכחשה בגוף העדות וא"כ שפיר הוי עדות שאינה יכול להזימן וממילא מתורץ מתני' דהתם ול"ק קושיות התוס' ודו"ק:

דף לד:

אמר אמר רב פפא היתה פרה גנובה לו וטבחה בשבת חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור שבת היתה פרה שאולה וטבחה בשבת פטור משום דלא נתחייב אלא משעת אונס עיי"ש, עוד איתא בגמ' אמר רבא הניח להן אביהן פרה שאולה משתמשים בה כל ימי שאילתה ופטור מאונסין טבחה ואכלה משלמין דמי בשר בזול הניח להן אביהן נכסים חייבים לשלם, ואיתא בגמ' שתי לשונות אהיכא קאי לחד לישנא קאי אטביחה ולחד לישנא קאי אמתה ודלא כרב פפא עיי"ש, והקשה הרב המגיד על הרמב"ם ז"ל דפסק כלישנא דקאי אמתה ופסק כרב פפא היתה פרה שאילה לו וטבחה בשבת פטור ועי"ש:

ונראה לתרץ דהנה יש עוד להקשות בגמרא אמאי קאמר להאי לישנא דקאי אמתה הוא דלא כרב פפא דילמא רב פפא סובר הכי משום אומד הדעת דאומדין דעתו אע"ג דלא אישתעבד אלא משעת אונס הוא רוצה שיתחיל השיעבוד שעה אחת קודם מיתת השואל משום דיורשין פטורים מאונסין ויפסיד הפרה דא"ל פרה שאולה איני רוצה שיתחיל השיעבוד קודם משום דלא עלה על דעתו שישחוט בשבת:

ונראה לתרץ דהנה יש עוד להקשות אמאי היורשין פטורים מאונסין נימא להו המשאיל אדעתא דהכי השאלתי לאבוכון שיהי' חיוב אונס דהא פסק הרמב"ם דאם אמר להם כך קודם שאירע לו אונס חייבין ע"כ צ"ל משום דמצי למימר דילמא שאול לאבינו בלא חיוב אונס א"כ אמאי השואל חייב לימא נמי כן דילמא השאלתי לי בלא חיוב אונס:

ונראה לתרץ דהנה איתא בב"ק (צ"ג:) דאם אמר קרע כסותי חייב ומקשה הגמרא הא תנן לשמור ולא לקרוע ותירצו שם שני תירוצים ר"ה תירץ דהא דתנן לשמור ולא לקרוע מיירי דא"ל כך קודם שבא לידו והא דתנן קרע כסותי חייב מיירי דא"ל כן בשעה שבא לידו ורבה תירץ דאם אמר ליה בשעה שבא לידו נמי פטור ומתניתין דחייב מיירי שא"ל אח"כ מש"ה לא מצי פטרי בדיבור משום שכבר נתחייב והשתא אתי שפיר דברי הראשון דיורשין פטורין משום דמצי למימר דילמא שאל בלא חיוב אונס אבל הוא בעצמו לא מצי למפטר בטענה זו משום דקאי אליבא דר"ה דלא מועיל הפטור בשעה שבא לידו אלא קודם שבא לידו וכנגד היורשין הוי קודם שבא לידו, והשתא ניחא ג"כ קושיא

הראשונה דלא מצי קאמר דשיעבוד מתחיל שעה אחת קודם שמת דיורשין מצי למימר דילמא שאול לאבינו בלא חיוב אונס אלא דלא הועיל הפטור משום דאתי בבת אחת אבל אצל השיעבוד שיתחיל קודם שמת הוי הפטור קודם ומש"ה ע"כ צ"ל דפליגי ארב פפא ומתחיל השיעבוד ג"כ משעת שאלה ומש"ה לא מועיל הפטור ג"כ אצל השיעבוד, אבל כל זה ניחא אליבא דרב הונא אבל הרמב"ם ז"ל פסק כרבה שמועיל הפטור גם בשעה שבא לידו לא מצי היורשים לפטרו מטעם זה דילמא שאול בלא חיוב אונס משום דא"כ גם השואל מצי לפטור א"ע מטעם זה דלרבה מועיל הפטור גם בשעת מעשה ע"כ צ"ל דיורשין פטורין מטעם אחר משום דמצי למימר הזכות ירשני חן אבינו אבל החוב אין אנו מחויבין ע"כ צ"ל שכל שואל אינו רוצה שיהי' בלא חיוב אונס מש"ה השואל חייב אלא דלא מתחיל השיעבד עד שעת אונס ומש"ה במת מצי למימר דאנן אמדינן דעתו שרוצה שיתחיל השיעבוד שעה אחת קודם ומצי סברי כרב פפא אלא דהגמרא סברי כרב הונא והפטור של יורשים הוי משים דמצי סברי דילמא שאול בלא חיוב אונס ע"כ צ"ל להאי לישנא דקאי אמתה דהשיעבוד מתחיל משעת שאלה ופליגי אדרב פפא ודו"ק היטב:

דף מז.

בתוס' ד"ה השתא זבינא הקשה הר"י מאורלניש ע"ש, ונראה לי לתרץ דהנה במס' קידושין (דף ד' ע"א) איתא אין כסף אלו ימי נערות וכו' עד לבסוף ומסיק דאיצטריך לעיקר זבינא דאיילונית, והנה לפי גמרא זו י"ל קושיות התוס' דאי לאו ק"ו הוה אמינא דיכול למוכרה כשהיא נערה, ואין להקשות דא"כ ל"ל תיבת לאמה דהא איצטריך לאיילונית דאינו יכול למוכרה כלל וא"ל דאם באמת אינו יכול למכור איילונית ל"ל ויצאה חנם דחדא איצטריך לימי נערות וחדא בוגרת וליכא להקשות אם נפקא בנערות בוגרת מאי בעי גבי י"ל דמשכחת לה היכא דלא מכרה כלל רק עתה א"נ היכא דמכרה כבר ויצאה ואח"כ חזר ומכרה עתה ולס"ד דהשתא יכול למוכרה בימי בוגרת ע"כ איצטריך קרא דבימי בוגרת מיהו תצא מהאדון וא"כ הייתי טועה בדין אחר לגמרי לענין עיקר זבינא דאיילונית דאינו יכול למוכרה ע"כ קאמר הש"ס ק"ו ע"ז, וא"כ יקשה שפיר כי נפקא בנערות בוגרת מאי בעית גביה וע"כ איצטריך לעיקר זבינא דאיילונית דיכול למוכרה ודו"ק היטב:

דף פ:

תוס' נפלה לה משנתארסה ב"ש אומרים תמכור בירושלמי בעי מ"ט לא תנא גבי מקולי ב"ש וא"ל דלא תנא אלא דבר קל משני צדדים והכא חומר לבעל דהא תני התם בש"א

הפקר לעניים הפקר והרי הוא חומר לבעל הבית ואפשר לומר דאין זה חומר לבעל הבית מפני שמדעתו מפקיר ע"ש, והנה יש להקשות דהנה בפ' הכותב (דף פ"ו ע"ב) תוס' ד"ה רב אשי אמר בנכסים וכו' אית ליה לר"א יד בעל השטר על התחתונה תימא אמאי תני אם מכרה קיים בדיעבד הא לכתחילה נמי יכולה למכור:

ונראה דלא קשה מידי דהא מקשה הגמרא דהלשון דין ודברים גרוע הוא רק דכותב לה ועודה ארוסה כיון דעדיין לא זכה בה דדעתו שלא יזכה וא"כ כיון דלב"ה לא תמכור לכתחילה משנתארסה א"כ יש לו זכות גם בעודה ארוסה שלא תמכור ולפ"ז לא מהני הלשון דו"ד דלענין זה הוה כמו נשואה ולהכי דוקא בדיעבד קיים, ולפ"ז קשה דלתני גבי מקולי ב"ש דיש קולא דכתב לה דו"ד לב"ש מהני הסילוק גם אלכתחלה דהא גם בזה עדיין לא זכה בעודה ארוסה ולב"ה לא מהני הסילוק כנ"ל וא"ל כמו דמשני התוס' דהוי חומר לבעל דהרי מדעתו סילק עצמו וכתב לה דין ודברים והוי כמו מפקיר ודו"ק היטב:

דף ע:

בתוס' ד"ה טפי לא עביד שליחותיה וכו' וא"ת ויפקיר עיי"ש, ולכאורה יפלא דמדוע לא הקשו התוס' על קודם ל' יום יפקיר ולמה לי פרנס, וי"ל דהנה קשה על קושיות התוס' מאי מועיל כשיפקיר הא כל זוכה מן ההפקר הוא מטעם מציאה וקי"ל מציאת אשה לבעל אך דלאחר ל' שפיר קשה דיפקיר דהא עיקר הטעם דמציאת אשה לבעלה הוא משום איבה, וא"כ הכא ניחא ליה דלא יזכה במציאה כדי שלא יצטרך להוציאה כיון דליכא תקנה אחרת ולא שייך איבה אבל קודם שלושים איכא איבה ואיבה ואינה צריך להוציאה ודו"ק.

דף צה:

איבעי' להו ניזונת תנן או הניזונת וכו' הני תהוי להו איבה עיי"ש בגמ' והרמב"ם ז"ל פסק ניזונת והכי קיי"ל:

ויש להקשות מנא ליה הא דהא קאמר רב דליכא למיפשט מהא דהניזונית תנן וקיימא בספיקא עכ"פ, ונראה לי דבאמת לפי סברת המקשן איני יכול להוכיח אבל לפי סברת המתרץ שפיר מוכח דניזונת תנן דאמרינן בירושלמי הטעם דמציאת אשה לבעלה כדי שלא תגנוב ותאמר מצאתי זאת ע"כ י"ל דהמקשן סובר שיטת הירושלמי, אבל לפי דברי המתרץ דס"ל טעמא משום איבה ע"כ מוכח דניזונת תנן דהא איבעי' לן לקמן אי נכסי בחזקת יתמי קיימא אי בחזקת אלמנה קיימא והקשה בתוס' אמאי לא אמר נמי בחזקת ב"ח ותירץ בס' השיטה מקובצת דלא שייך לומר נכסי בחזקת ב"ח כיון שיש לו קצבה עיי"ש, ואמרינן זרק כלים מראש הגג על כרים וכסתות ובא אחר ונטל את הכרים וכסתות

שניהם פטורים זה שזרק פטור שזרק על כרים וכסתות וזה שנטלים פטור משום דההיזק לא נעשה מיד ודוקא שהזיק בדידיה אבל לא הזיק בדידי' לא בעינן שיהי' ההיזק נעשה מיד ואמרינן נמי האחין שחלקו לקוחות הן ואין מלוה ע"פ גובה מהן ועכ"פ משלמין לו מדיני דגרמי, א"כ כאן נמי שמתרץ תהוי להו איבה קשה הא קיי"ל מזונות אינה יכולה לגבות ממשעבדי נמצא ימכרו כל הנכסים הדר ה"ל איבה רק דצריכים לשלם מדינא דגרמי אך זה שייך דוקא במזונות שעבר דהוי ההיזק נעשה מיד אבל מזונות דלהבא לא נעשה ההיזק מיד ופטורים, אך אי אמרינן נכסי בחזקת אלמנה קיימי הוה שלא בדידי' עביד מעשה וחייבים נמצא ממ"נ אי איירי מלשעבר מאי שייך איבה דמאי ה"ל להשהות ואי איירי בלהבא צריכים לשלם מטעם גרמי דהנכסים בחזקתה ולפ"ז שפיר אמרינן למסקנא דהטעם משום איבה ניזונת תנן והוי בחזקת אלמנה אבל אי הניזונת תנן והנכסים בחזקת יתומים הוי בדידי' עביד מעשה הוי כפירוש השיטה מקובצת הנ"ל דמ"ט אמרינן נכסי בחזקת אלמנה קיימו ולא בחזקת ב"ח משום דבאלמנה אינה קצוב אבל אי אמרינן יכולין לסלק איזה מהן שירצה בשלמא במזונות הוי אינו קצוב וא"כ כל נכסי משועבדים וא"כ כאן כ"ש שהיתומים יכולין לסלקה מהמזונות שלא יתנה לה כלל לאו ק"ו דהנכסים בחזקת יתמי וא"כ הוי בדידי' עביד מעשה ופטורים מגרמי וא"כ הוי לה איבה ואמאי מציאתה לעצמה אלא ודאי ניזונת תנן ודו"ק:

ובביאור יותר נראה לי כך הוא דהא דנכסי בחזקת אלמנה קיימו הוה שלא בדידי' עביד מעשה ובזה היכא דההיזק לא נעשה מיד אפ"ה חייב, ואין לומר דלשעבר לא הוה בחזקת אלמנה מחמת דהיא מוכרת שלא תתענה ולשעבר לא שייך לא תתענה וא"כ לא הוי בחזקת אלמנה. לא קשה מידי משני פנים האופן האחד איהו דאפסיד אנפשה האופן השני לשעבר הוי היזק נעשה מיד וא"כ ממ"נ עולה יפה ודו"ק:

ועוד נראה לי לתרץ באופן אחר דברי הרמב"ם ז"ל מהיכן יצא לו דניזונת תנן דהנה אמרינן קונמות מפקיעין מידי שיעבוד והקשו התוס' א"כ כל אדם יפקיע חובו ע"י קונם ומתרץ הפנ"י כיון דבהלואה קא שקיל לא שייך קונם דהא לא נטל אלא מה שנתן, ולפ"ז קשה מאי קאמר הגמרא דהוי לה איבה הא מ"מ יכול להפקיע ע"י קונם דהא לא נתנה לו כלום אך בהא תליא אי אמרינן נכסי בחזקת אלמנה קיימי לא מצי למיסר ע"י קונם אבל אי אמרינן נכסי בחזקת יתמי מצי למיסר ע"י קונם דהא רש"י פירש דקונם אינו מפקיע מידי שיעבוד מזונות דאורייתא וא"כ כאן דמזונות אלמנה הוא מדרבנן יכול קינה להפקיע וא"ל כתירוץ הפני יהושיע דהא לא מידי נתנה ע"כ מוכיח הרמב"ם ניזונת תנן והוי נכסי בחזקת אלמנה וא"כ לא יכיל קונם להפקיע מידי שיעבוד, ואי אמרינן הניזונת

תנן הוי נכסי בחזקת יתמי דהתוס' הקשו מ"ט אמרינן נכסי בחזקת אלמנה קיימי נימא בחזקת בע"ח קיימי ותירצו דב"ח יש לו קצבה ואין הנכסי' בחזקתו אבל מזונות קצוב ושפיר בחזקתו ולפ"ז שפיר מוכיח התרצן ניזונת תנן דאי אמרינן הניזונת תנן קשה הא יכולין להפקיע ע"י קונם וליכא למימר דידיה שקיל משום נכסי בחזקת אלמנה דמ"ט אמרינן דנכסי בחזקת אלמנה משום דאין לו קצבה כיון דהניזונת תנן יכולין לסלקה בכתובה ואין לה מזונות נמצא אין כתובה מחמת שיש לה קצבה ע"י כתובה והי' קשה קושיא הנ"ל אלא ודאי ניזונית תנן ואין לסלקה בכתובה נמצא הם בחזקתה וא"כ לא קשה קושיא הנ"ל ועכ"פ שפיר מוכיח כהרמב"ם ז"ל מכח קושיא הנ"ל ודו"ק היטב:

דף צז.

משנה. אלמנה בין מן האירוסין בין מן הנשואין מוכרת שלא בב"ד רשב"ג אומר מוכרת שלא בב"ד דוקא מן הנשואין אבל מן האירוסין לא תמכור אלא בב"ד. גמ', בשלמא מן הנשואין וכו' תנן גרושה לא תמכור אנא בב"ד וכו' הא מני וכו' הא נמי תנינא לא לאתויי מגורשת ואינה מגורשת וכו' בעלה חייב וכו' עיי"ש היטב. ויש לדקדק דבמשנה תנן כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בב"ד ואמר בגמ' לאתויי מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונות דמתניתין אתא לאשמועינן לא תמכור אלא בב"ד ואמר דאשמועינן דחייב במזונות, וי"ל דפסקינן ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא היבם יש לו ודאי חצי' והספק ספק אם יש לו והוי יבם מוחזק ואין ספק מוציא מידי ודאי, ולפ"ז הכא במגורשת ואינה מגורשת ואח"כ נתארמלה הוי ספק אי הוי גירושין ואית לה כתובה ולא מזוני ואי לא הוי גירושין אית לה מזוני ולא כתובה ואח"כ כשמת אית לה כתובה בודאי ומזונות ספק והוי מוחזקת בכלהו נכסי ודו"ק היטב:

דף צז:

גובית כתובתה מני ר"ש וכו' רבנן סברי מקצת כסף ככל כסף ופרש"י המקצת שיש לה עליהן הוי ככולה. והקשה הפנ"י דמנא לי' הא דילמא המקצת שיש לה שגבתה הוי ככולה ועיי"ש. וי"ל דהנה קיי"ל האחין שחלקו לקוחות הן דאין ברירה ולפי זה היכא שהמלוה בשטר גובה מיתמי קודם שחלקו נמצא שאח"כ מלוה ע"פ לא יוכל לטרוף משום דמלוה ע"פ איני טורף ממשעבדי ותיכף שיגבה הבע"ח בשטר הוה אינהו לקוחות דאין ברירה אך י"ל דבע"ח לית ליה אלא שיעבוד והאי מה שגבה הוי שלו ולית לי' באחרים כלום ולא הוי יתמי בשביל גבייהו לקוחות דהא מ"ט האחין שחלקו לקוחות משום דאין ברירה דיכול להיות מה שגבה היא של חבירו אבל בבע"ח מה שגבה הוי שלו משום דאין לו עליו אלא שיעבוד, ולפי"ז כאן באלמנה דקיי"ל נכסי בחזקת אלמנה

קיימי תיכף שגבתה כתובתה הוי אינהו לקוחות דאין ברירה ולא דמי לבע"ח דאין לו אלא שיעבוד אבל כאן הנכסים בחזקתה ולכך אין לה מזונות דקיי"ל דמזונות לא טריף ממשעבדי וכאן שנטלה כתובתה הוי אינהו לקוחות ואינה יכולה לטרוף מהם, אך אי אמרינן למפרע היא גובה טעם זה אינו כיון שגבתה אמרינן למפרע היא גובה א"כ לא הוי לה מזונות, אך י"ל דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים. ולפ"ז מתורץ קוש' הפנ"י דשפיר אמרינן מקצת כסף שיש לה מהם הוי ככל כסף מאי אמרת דנימא דמקצת כסף שגבתה הוי ככל כסף זה אינו דשפיר אמרינן למפרע היא גובה דמ"ט אמרינן למפרע היא גובה משום דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים שאסור להשהות עם אשתו בלא כתובה הא קיי"ל בשכותב לה כתובה אחרת ניתנה כתובה הראשונה לגבות מחיים א"כ אהאי מקנת אמרינן שפיר ניתנה לגבות מחיים משום דאמרינן מקצת הוי ככולה וא"כ אהאי מקצת שיש לה עליהם נמי הוי ככולה והוה כאלו כתב לה כתובה אחרת ושפיר אמרינן למפרע היא גובה נמצא שיש לה מזונות שפיר ודו"ק היטב:

דף קי.

שנים שהוציאו שט"ח זה על זה אדמון אומר כיצד אתה לוה ממנו ורבנן אמרי זה גובה וזה גובה, אתמר שנים שהוציאו שט"ח זה על זה ר"נ אמר וכו' ור"ש אמר וכו' כי פליגי היכא דאית לי' לחד עדיות ובינונית ולחד זיבורית מ"ס בשלו הן שמין ומ"ס בשל עולם הן שמין תנן וחכמים אומרים זה גובה וזה גובה הב"ע כגון שלוה זה לעשר וזה לחמש ה"ד אי דמטי זמני' מ"ט דחכמים עיי"ש, והקשה הבעל המאור אמאי לא הקשה הגמרא תיכף אי דמטי זמני' מ"ט דחכמים ותירץ דלר"נ לא קשה מידי די"ל דלכך לוה מיניה דאית לחד עדיות ובינונית ולחד זבוריות ולוה מיניה כדי להשתכר דהוא לא יגבה אלא זיבורית והיא יגבה בינונית דהא סבר בשלו הן שמין אבל לר"ש דס"ל בשל עולם הן שמין לא ישתכר כלל עיי"ש, והקשה הרמב"ן דא"כ לר"ש נמי יכול לתרץ דאית ליה לחד זבוריות ומיירי במטי זמניה וא"כ יגבה היא עדיות והוא לא יגבה אותו אלא זיבוריות ע"כ:

ונראה לפענ"ד ליישב דלכאורה קשה על בעה"מ דמאי תירץ דאית לי' לחד עדיות ובינונית ויגבה הוא בינונית ויגבה אותו זיבורית הא קיימא לן דשומא הדרא ויכול לומר המעות שיש לי אצלך בעדי תן לי הקרקע ככל חוב דעלמא אלא ע"כ צ"ל דהיכא דהשביח הך קרקע אינו חוזר וא"כ הכא השביח דנעשה אצלו עדיות ולפ"ז לא קשה מה שהקשה הרמב"ן הא יכול להיות בעדיות ז"א דהא הוי שומא הדרא ולא שייך דהשביח דהא מקודם נמי היתה עדיות ודו"ק היטב כי עמוק:

קידושין

דף מג.

איתמר רב אמר שליח נעשה עד ופרש"י ז"ל בין לקידושין בין ששלח ממון לבע"ח מצטרף שליח עם עד להיות שנים או אם הם שני שלוחים מצטרפין שניהם להיות עדים בדבר עיי"ש וי"ל מה צריך רש"י לפרש שיש עד עם השליח ה"ל לפרש שהשליח נעשה עד לענין שבועה שהתובע צריך לשבע להכחיש העד וא"ל הא קיי"ל כל הנשבעים שבתורה נשבעין ולא משלמין וזה יהי' נשבע וניטל מ"מ יטול המלוה את המעות מן הלוה ואח"כ ישבע שבועה דאורייתא ויהי' נפטר להחזיר ושפיר יהי' נשבע ונפטר:

ונראה שרש"י ז"ל לא הי' יכול לפרש כך דא"כ איך יהי' עד הא הוא נוגע בעדות דאם יאמר שנתן המעות להמלוה צריך לישבע לכך צריך רש"י ז"ל לפרש שאחד שליח ואחד עד נמצא שהעד המסייעו פטרו משבועה:

אך קשה למה לי לפרש ששניהם שלוחים, וי"ל דזה קאי אקדושי שטר והאחד לשליח ואחד עד קאי אקדושי כסף ואממון, אך קשה מנ"ל שאיירי בקידושין דילמא לא איירי אלא בממון לחודיה, וי"ל דע"כ איירי בקדושין דאל"כ לפלוגי איפכא דרב סבר שליח הוי כבע"ד ודבי רב שילא אמרו אלומא קא מאלימנא למילתא דהא פסקינן בחו"מ תחילתו בפסול וסופו בכשרות פסול להעיד וא"כ אם לאחר התקנה הוי עד הצריך שבועה ואף דלאחר שבועה אינו נוגע בעדות הוה תחילתו בפסול וסופו בכשרות דפסול אך הש"ך פוסק היכא דהוי בע"ד מתחילה לא הוי שם פסול עליו (נמחק איזה שורות):

שם איתמר הן הן שלוחיו הן הן עדיו וכן בדיני ממונות וכו'. מאי קסבר אי קסבר המלוה את חבירו בעדים צריך לפרעו בעדים הני נוגעים בעדותן נינהו אלא לעולם קסבר אין צריך לפרעו בעדים ומיגו דיכלי למימר אהדרינהו ללוה יכלו למימר פרעני למלוה עיי"ש, והקשו התוס' תימא דאמרינן בירושלמי הדא דתימא בשטר אבל בכסף לא עיי"ש:

ונראה דהנה קיי"ל דהזמה הוא בעמנו הייתם אבל המעשה יכולה להיות אמת והכחשה המעשה בטל. והרמב"ם ז"ל פסק דאם הזמה והכחשה היא ביחד דהוי הכחשה ולפ"ז קשה על ר' נחמן מאי קאמר הן הן שלוחיו הן הן עדיו הא הוי עדות שאי אתה יכול להזימן לפירוש הרמב"ם דהא הן הוה בע"ד ולא הוי אלא הכחשה, אך ז"א דקיי"ל שליח עושה שליח נמצא דיכול להזימן דהא הן יכלו לעשות שליח, אך בקדושי כסף לא יכלו לעשות שליח, דיכול לומר אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר, אבל בממון עדות שאתה יכול להזימן ולפ"ז מתורץ קושיית התוס' על הירושלמי דבשלמא בקדושי כסף מצי למימר אין רצוני שיהא פקדוני וכו' אבל בקדושי שטר ליכא למימר הכי ודו"ק היטב:

דף מז.

אמר רב המקדש במלוה אינה מקודשת מלוה להוצאה ניתנה וכו' נימא כתנאי המקדש במלוה אינה מקודשת וי"א מקודשת ותסברא אימא סיפא ושווין במכר שזה קנה עיי"ש, הקשו המפורשים על הרמב"ם ז"ל שפסק דמלוה קונה במכר הא הוא ז"ל פסק דמקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה ממילא אינה קונה במכר ובהלכות מכירה פוסק דמלוה קונה במכר:

ויש ליישב דהנה לכאורה קשה מאי קאמר הגמרא נימא כתנאי הא הר"ן ז"ל ריש קידושין הביא ב' דיעות אם מקדשין בקרקעות י"א מקודשת וי"א דאינה מקודשת מטעם דמקשינן הוי' ליציאה וגט פסול במחובר. לפ"ז קשה הא יכול להיות דתנאי דברייתא פליגי בהכי וכולם ס"ל דמלוה להוצאה ניתנה רק שהם סוברים דשיעבודא דאורייתא ממילא הגם אם נאמר דמלוה להוצאה ניתנה מ"מ יש כאן שעבוד קרקעות והסוברים דמקודשת ס"ל דמקדשין בקרקע, וי"ל כי לכאורה קשה מי הכריח לרב לומר דמלוה להוצאה ניתנה כי הדעת נותנת דמלוה לאו להוצאה ניתנה דאיתא בפ' גט פשוט רב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה ע"פ אינה גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות דשעבודא לאו דאורייתא נמצא אלו היינו אומרין דס"ל לרב מלוה לאו להוצאה ניתנה וצריך להעמידה תמיד בעיסקא א"כ אמאי אינה גובה מן היורשין הא הו"ל כמו פקדון באחריות וזה הוכרח לומר לרב דמלוה להוצאה ניתנה, נמצא לפ"ז שפיר מתורץ קושיא הנ"ל דאין לומר דפלוגתייהו הוא אם מקדשין בקרקע ומלוה להוצאה ניתנה ס"ל וצ"ל דס"ל לתרווייהו שעבודא ובאמת ס"ל לרב שיעבודא לא דאורייתא דהא בהא תליא דס"ל מלוה להוצאה ניתנה ולפ"ז קשה על הרמב"ם ז"ל דסבירא לי' שיעבודא דאורייתא אמאי פסק המקדש במלוה אינה מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה הא יש כאן עדיין שיעבוד קרקעית, וצ"ל דס"ל דאין מקדשין בקרקעות והוכיח זה מהגמרא דאיתא לקמן לימא כתנאי קדשה בשט"ח או שהי' לו מלוה ביד אחרים והרשה לה ר"מ אומר מקודשת וחכ"א אינה מקודשת ומקשה בגמרא האי שט"ח ה"ד אי בשט"ח דאחרים היינו מלוה ביד אחרים אלא בשט"ח דידה ובמקדש במלוה קמיפלגי עיי"ש, ולכאורה קשה דנוכל לומר שפיר דכ"ע מלוה להוצאה ניתנה ובהא פליגי דר"מ ס"ל אחריות לאו ט"ס וסתם שטר הוה באחריות וחכמים ס"ל דאחריות ט"ס ואליבי' צ"ל בשעבוד מפורש ובשיעבוד מפורש כ"ע ס"ל שעבודא דאורייתא ור"מ ס"ל דמקדשין בקרקעות וחכמים ס"ל דאין מקדשין בקרקעות מזה הוכיח הרמב"ם ז"ל דינו דכ"ע ס"ל דאין מקדשין בקרקע וכסברת הר"ן ז"ל נמצא שפיר פסק דמקדש במלוה אינו מקודשת:

ולפ"ז מתורץ ג"כ פסק הרמב"ם ז"ל דפסק דמלוה קונה במכר דהא בקדושין אינה מקודשת היא מטעם דאין מקדשין בקרקע דמקיש הויא ליציאה אבל במכר שפיר קונין בשעבוד קרקעות:

ואגב זה יתורץ ג"כ קושיא בגמ' דמאי פריך הגמרא ותו אימא סיפא ושווין במכר שזה קנה ואי אמרת מלוה להוצאה נתנה במאי קנה דילמא ה"פ בברייתא המקדש במלוה שלוה הוא מאחרים ובהכי פליגי מ"ס אינה מקודשת דמלוה לאו להוציאה ניתנה וצריך להעמידה תמיד בעיסקא ואין יכול לקדש בו את אשה ומ"ס מקודשת דמלוה להוצאה ניתנה ומ"מ במלוה להוצאה ניתנה פליגי ובזה א"ש גם הסיפא ושווין במכר שזה קנה משום שמעמיד בעסקא, וע"פ דברינו הנ"ל יתורץ דאיתא לעיל רב ושמואל דאמרי תרווייהו לעולם ארישא ורב אסי ס"ל לעולם אסיפא ומאי עד שיהא בהן שוה פרוטה באחרונה וקאמר הגמרא ש"מ מר"א תלת ש"מ המקדש במלוה אינה מקודשת וש"מ מלוה ופרוטה דעתה אמלוה וש"מ מעות בעלמא חוזרין, וכתבו התוס' דלהכי רב ושמואל אינם סוברין כר"א משום דס"ל מעות בעלמא אינן חוזרין ולא גרסינן וכו' עי"ש. והקשה שם המהרש"א אמאי צריך התוס' להגיה הלא יכול להיות דס"ל דמלוה ופרוטה דעתה אפרוטה מש"ה לא ניחא להו כאוקימתא דר"א ושפיר גרסינן דאם ס"ל שיעבוד לאו דאורייתא איך נוכל לומר דס"ל דעתה אמלוה הא לא יהיב לה מידי ושפיר מתורץ קושיא הנ"ל דאם נאמר דפלוגתייהו הוא במלוה שלוה מאחרים ותלי' בפלוגתא דמלוה ופרוטה ולסברת רב הא תליא בש"ד וקיי"ל בהוריות די"א היא רבי נתן ורבי נתן ס"ל מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה וצ"ל דס"ל שיעבודא דאורייתא נמצא אי אפשר לומר כן ושפיר מתורץ הנ"ל:

נזיר

דף לז:

בפסחים ובנזיר (דף ל"ז:) דפריך שם לר"ע דאית לי' דמשרת אתי להיתר מצטרף לאיסור לימא מכאן אתה דן לכל איסורים שבתורה ותירץ רב אשי משום דהוי נזיר וחטאת שני כתובים הבאים כאחד וכל שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדין והקשו המפורשים מגמ' דזבחים (דף צ"ז ע"ב) דקאמר שם יקדש להיות כמוה אם פסולה הוא תפסול וכו' והקשה בגמ' אמאי ניתי עשה וידחה לא תעשה ותירץ רב אשי יקדש עשה היא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ע"כ, א"כ נשמע לרב אשי צריכין יקדש על עשה כדי דליהוי ל"ת ועשה וא"כ שוב קשה קושיות הגמרא דפסחים ונזיר דנימא מכאן אתה דן לכל איסורים

שבתורה דהיתר מצטרף לאיסור וא"ל דנזיר וחטאת הוי שני כתובים הבאים כאחד דז"א דהא רב אשי גופי' סבר דיקדש אתי על עשה כי היכי דיהא ל"ת ועשה, ויש ליישב דאם נימא שבכל איסורים היתר מצטרף לאיסור לא יהא כלל הקושיא בזבחים דניתי עשה וידחה ל"ת וא"כ לא צריכין את יקדש על עשה, דהנה באמת קשה מה מקשה הגמ' דניתי עשה וידחה ל"ת הא העשה אינו שוה בכל ואיך תדחה את הל"ת אלא שיש לתרץ דהעשה דציצית הוה ג"כ אינה שוה בכל דהא אינה בנשים ואפ"ה דוחה את הל"ת דכלאים וא"כ ה"נ הכא, והא דנשים פטורות מציצית הוא משום דהוי מצות עשה שהזמ"ג ונשים פטורות והא דלא ילפינן ממצה לחיובא היא משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין עיין בקדושין (דף ל"ו), אבל עדיין יש לדחות מנ"ל דהקרא אתי על נשים דחייבות במצה דילמא אתי על דאין יוצאין במצה של טבל כקושיות המפורשים אלא שיש לומר דמצה של טבל ממילא ידעינן דאין יוצאין דהא הוי מצוה הבאה בעבירה, אבל עדיין קשה דהנה בתוס' סיכה הקשו ל"ל לכם שאין יוצאין באתרוג הגזול תיפוק לי' משום דהוה מצהב"ע ותי' בשאגת ארי' דל"ה מצוה הב"ע משום דעשה דוחה ל"ת וא"כ ה"נ במצה של טבל נימא דעדל"ת ול"ה מצהב"ע ולהכי צריכין קרא דאין יוצאין ומנ"ל דאתי על נשים דחייבות במצה אלא שיש לומר דכאן לא שייך עדל"ת משום דח"ש אסור מה"ת, וא"כ כשאכל ח"ש עבר על איסור תורה והמצוה אינו מקיים עד שיאכל כזית, אבל קשה מנ"ל דח"ש אסור הא הכל חלב צריכין על חלב כוי, אך דיש לומר דילפינן מכזית בכא"פ דאי נימא דח"ש מותר כזית בכא"פ מ"ט אסור הא אכל היתר א"ו דח"ש אסור מן התורה, אך די"ל דלעולם ח"ש מותר והא דכזית בכא"פ אסור הוא מטעם היתר מצטרף לאיסור אלא דז"א דהא אנן פסקינן דאין היתר מצטרף לאיסור, וכ"ז אם נימא דאין היתר מצטרף לאיסור אבל אם נימא דהיתר מצטרף לאיסור א"כ ח"ש מותר וא"כ במצה של טבל יש לומר דעשה דוחה ל"ת ול"ה מצהב"ע וא"כ הקרא אתי על מצה של טבל ושפיר נוכל למילף מהקהל דמעשהז"ג נשים חייבות וא"כ בציצית נמי נשים חייבות וא"כ הוי מ"ע השוה בכל מש"ה דוחה הלאו דכלאים וא"כ ל"ש כלל קושית הגמרא דזבחים דניתי עשה וידחה ל"ת דז"א דהא הוה מ"ע שאינה שוה בכל וא"כ אין צריכין את היקדש על עשה כי היכי דיהא עשה ול"ת ואין עשה דוחה עול"ת וא"כ היקדש אתי להיתר מצטרף לאיסור ודו"ק היטב:

בבא קמא

דף עב:

בתוס' ד"ה אין לך בו אלא חידושו וא"ת מאי חידוש יש כאן הא יש להאמין להם במיגו דאי בעי פסלי לקמאי בגזלנותא ותירצו דמיגו לא עדיף מעדים והוה כארבעה עדים ותרי כמאה עיי"ש וי"ל דהא איתא במס' מכות (דף ו) עפ"י שנים או שלשה מקיש שנים לשלשה מה שלשה מזימין את השנים אף שנים מזימין את השלשה א"כ קשה למה לי הלימוד הא בלא זה נמי ידעינן הא יש לבתראי מיגו דאי בעי פסלי לקמאי בגזלנותא ולא שייך תי' התוספת הנ"ל דהא לס"ד דהשתא דשלשה עדיפי משנים וא"כ הא יש להם מיגו והוי כארבעה וכל שיש עדים יותר עדיפי, וי"ל דהנה איתא בגמרא שם א"ר והיא שהעידו כולם בתכ"ד ומפרשים שם בתוס' דזה דווקא אם הי' מזימין כת אחת א"כ המעשה היא שקר וא"כ צריך עכ"פ שיצטרף בשעת הגדתן בב"ד אבל בנמצא אחד מהן קרוב או פסול אף שלא הי' תוכ"ד מ"מ כולם פסולים דבשעת ראייתן היו כולם כאחד ותיכף בשעת ראייתן היו מצטרפין יחד הכשרים והפסולים עיי"ש, וא"כ ממילא ניחא דיש נ"מ היכא דהעידו שנים כאחד שזה הרג את הנפש ואחר כ"ד העידו עוד שלשה עדים והעידו ג"כ כזה ואח"כ באו שנים והזימו השלשה וא"כ יש נ"מ אולי אין נאמנים להזימן רק מטעם מיגו דפסלי בגזלנותא דשמא רצונם להתקיים העדות ע"י כת ראשונה וא"כ אם יפסלו אותם יהי' גם כת הא' בטל מטעם נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה ולא יהרג הרוצח ומש"ה הם מזימין אותם כדי שישארו כת הראשונים כנ"ל ודו"ק:

דף צג:

תוס' הקשו לרבה דס"ל שינוי החוזר נמי דאורייתא היכא מצי לתרוצי מתניתין דהכא ודהתם עיי"ש, ונראה לתרץ דהנה קשה לאביי דס"ל שינוי החוזר הוא מדרבנן הא היכא דאיכא יאוש ושינוי לכ"ע הוי דאורייתא עיין בפנ"י וא"כ לא משכחת שינוי החוזר יהא מדרבנן דהא היכא דאיכא שנוי איכא יאוש דהא אפי' למ"ד דס"ל אליבא דרבנן דליכא יאוש בגזילה ה"ט דמימר אמר הנגזל למחר אתפיסנא בדינא כמ"ש רש"י התם וזהו שייך דווקא היכא דליכא רק יאוש גרידא אבל היכא דאיכא אפילו רק שינוי החוזר לא שייך לומר למחר אתפיסנא ליה דהא מדרבנן היא של הגזלן וא"כ אפילו רבנן מודו דסתם גזילה יאוש בעלים וא"כ איכא שינוי ויאוש דקונה אפילו מדאורייתא רק דאיכא למימר דזה דווקא היכא שידע הנגזל ששינה הגזלן אמרינן שפיר דמסתמא אייאש אבל היכא

דלא ידע הוי יאוש שלא מדעת וס"ל לאביי בפרק אלו מציאות דיאוש שלא מדעת לא הוי יאוש ושפיר משני אביי מתניתין בשינוי החוזר שהוא מדרבנן ודו"ק:

ולפ"ז מתורץ קושית התוספת דאיכא למימר דרבה ס"ל דיאוש שלא מדעת הוה יאוש וא"כ כל היכא דאיכא שינוי החוזר איכא נמי יאוש כנ"ל והיינו טעמא דרבה דס"ל שינוי החוזר הוא מדאורייתא וא"כ שפיר מתניתין גזל עצים משופין ועשאן כלים בעי דווקא ליבון אבל שינו החוזר לחודיה היכא דידעינן שלא אייאש לא קני מדאורייתא דהא טעמא דשנוי החוזר לברייתו הוא מדאורייתא דסתמא אייאש אבל היכא דידעינן דלא אייאש הוא רק מדרבנן ודו"ק היטב:

וא"ל מה שהביא רבה מקרא דאשר גזל דשינוי החוזר הוא מדאורייתא ועפ"י הנ"ל ליכא להוכיח מקרא דהא הקנין היא מחמת שינוי החוזר שהוא מדרבנן ולא שייך קרא על זה עיין בפנ"י לעיל (דף ס"ו) ולא ק"מ ודו"ק היטב:

אך בעיקר הדבר יש מקום ספק במה שכתבתי היכא דאיכא שינוי איכא יאוש דהא ר' יוסף ס"ל לעיל דיאוש לא קנה אפילו מדרבנן כיון דבאיסורא אתי לידי' וכתבו שם התוס' דשמעינן מיני' דיאוש לאו מטעם הפקר דאי משים הפקר הוה לי' לקנות אפילו היכא דבאיסורא אתי לידיה עיי"ש, וטעמא דלא הוי מטעם הפקר כתב הפנ"י בפ' לולב הגזול בסוגיא דאוונכרי דאין אדם מפקיר דבר שאינו ברשותו כמו הקדש עיי"ש מש"ה לא קנה הגזלן מטעם הפקר רק אמרינן כמו שניתן לה במתנה וא"כ לפי"ז איכא למימר דווקא היכא שיש לו עוד איזה זכות בגזילה שפיר שייך שמייאש זה הזכות אבל היכא שהגזלן קנה מדרבנן ואין עוד שום זכות לנגזל מה יאוש שייך כאן דמה מייאש כיון שאין לו שום זכות בגזילה ואפשר דאיכא לומר כיון שמדאורייתא הוא שלו שפיר שייך יאוש על זכות דאורייתא דהא כיון שהוא מייאש הוא של הגזלן מדאורייתא מחמת יאוש ושינוי ואתי שפיר כל הנ"ל ודו"ק:

עוד שם בסוגיא הנ"ל דהקשה שם הגמ' דבראשית הגז משמע דליבון לא הוי שינוי אמר אביי הא ר"ש הא רבנן רבא אמר הא והא ר"ש הא דנפציי נפיצי הא דסרק סרוקי רב חייא בר אבין אמר הא דחוורי חווירי הא דכבוא כבראי, ופירשו התוספת דתרווייהו אתי' ככ"ע דבחוורי כ"ע מודים דלא הוי שינוי ובכוורי כ"ע מודים דהוי שינוי עיי"ש, ומקשה הגמ' השתא יש לומר צבע לר"ש לא הוי שינוי וליבון הוי שינוי ומייתי פלוגתא דר"ש ורבנן דס"ל לר"ש דצבע לא הוי שנוי עיי"ש, והקשה בפנ"י מאי תליא קושיא זו לפי תירוצים הנ"ל הא בלא זה נמי הוי מצי להקשות דבראשית הגז תני ר"ש דליבון הוה שינוי והכא ס"ל דצבע לא הוי שינוי עיי"ש:

ויש ליישב דבל"ז לא הוה מצי להקשות דהא פלוגתתם דר"ש ורבנן בליבון היינו בכבריי וס"ל לר"ש דכברויי עדיף טפי מצבע כמ"ש המהרש"א אבל עכשיו חזינן לכולהו שנוי לא פליגי רבנן רק בסרקי סרוקי אבל בכברויי אפילו רבנן מודו דהוי שינוי שפיר מקשה הגמרא מראשית הגז משמע לפי הני שינוי אפילו בסרקי ס"ל לר"ש דהוי שנויי ובצבע ס"ל דלא הוי שינוי וזה דבר חידוש ושפיר מקשה הגמרא ודו"ק היטב:

בבא מציעא

דף יד:

בתוס' ד"ה תריץ נמי בבע"ח עיין במהרש"א דפי' קושיות תוס' כיון דגם המקשין ע"כ צריך לאוקמי באפותיקי וגם לר"מ בתירוצו ע"כ שפיר מקשין כיון דס"ס אוקמת באפותיקי אף לר"מ דאל"כ יקשה יטרוף ממשעבדי דטריף לוקח וא"כ יתרץ כרבנן עיי"ש:

ונראה לתרץ דע"כ מתרץ כר"מ דלדידי' א"צ לאוקמא באפותיקי כלל דהנה (בדף ט"ז ע"ב) דלר"מ אם אחד אומר לחבירו שדה זו לכשאקחנה תהי' קנוי' לך מעכשיו קנה עיי"ש וא"כ לר"מ שפיר לא קשה דיטרוף ממשעבדי דטריף לוקח די"ל כמ"ש תוס' דלא הוי להלוות יותר נכסים רק אחר שקנה לוקח זה רק דאחר קנית הלוקח שדה זו מהלוה הלך הלוה ואמר שדה זו לכשאקחנה תהי' קנוי' לך מעכשיו לאחר טריפות הבע"ח שדה זו מהלוקח קנה הלוה שדה הנ"ל וא"כ יקנה שדה זו ללוקח השני למפרע וא"כ הקרן יכול הלוקח הראשין לטרוף מהלוקח השני שהוא מוקדם לקנות אבל השבח אין יכול לטרוף כי לא היה עדיין שבח שלו בעילם בעת שאמר הלוה ללוקח שני שדה זו לכשאקחנה תהי' קנויה לך מעכשיו וא"כ שפיר משני כר"מ דייקא דלדידי' א"צ לא קמי באפותיקי מפורש ומתורץ שפיר ודו"ק:

דף לד.

גמ' אימא נעשה כאומר לו מעכשיו וכו' עיי"ש, והמפורשים הקשו על הרמב"ם ז"ל שכתב (בה' שאלה ופקדון פ"ח) חזרה הבהמה לבעלים לפ"ז קשה קושית התוס' דהא עיקר תירוצם שקונה גוף הפרה ובל"ז הוי דשלבל"ע. ונראה לתרץ דהנה המפרשים הקשו מה זה שמקשה אי הכי אפי' גיזותיה נמי ומתרץ נעשה כאומר חוץ וכו' וכי לא ידע הבעל אוקימתא מקושיא זו והמקשן מי לא ידע כיון דאמרינן נעשה ואמדינן דעת המפקיד אמדינן נמי חוץ מגיזת וולדות:

ונראה דג' מיני קנין יש (חסר עלה א') סמוך לגנבה קנוי' לך לא שייך ברירה כיון שהוא אומר כן בשעת מסירה שהיא שעה מבוררת לא צריכנא לידע מתי חל הקנין ממילא חל סמוך לגניבה אף דלא ידעינן מתי הוא סמוך לגניבה מ"מ כיון דהוא התנה כן בשעה מבוררת שיחול הקנין שעה סמוך לגניבה א"כ תיכף חל השעה סמוך לגניבה דאנן לא ידעינן מתי הוא הא קמי שמיא גליא השעה ובאותו השעה יקנה לו ולא שייך ברירה כי אנן לא צריכין לידע כלל, אבל אם נאמר נעשה כאומר סמוך לגניבה צריכינן לומר משיגנוב הוברר הדבר למפרע שזו השעה אמר לו דכאן אנו צריכין לידע דהא אמרי' נעשה כמו שאומר לו והא אין ידוע זמן שנימא כאילו אמר לו באותו שעה ע"כ צריכנא לומר הוברר הדבר שזה השעה אמר לו והא קיי"ל דאין ברירה והאיך מהני, ע"כ מפרש רש"י בשעת מסירה, אבל להראב"ד ז"ל היה דוחק לפרש כן לפי שמשמעות לישנא דהש"ס כמ"ש מהרש"א על כן פירש בפשוטו נעשה כאומר סמוך לגניבה וקשה הא אין ברירה ונראה דהנה קיי"ל בכל מקום היכא דמן התורה הדין כך אבל חכמים גזרו עליו אמרינן יש ברירה ויחזור לדין תורה, א"כ מתורץ שפיר הראב"ד דהא קיי"ל בכ"מ מעות קונות מן התורה אלא שחכמים גזרו עליו א"כ הכא אם נימא מעות קונות ליכא אלא תרי, דיש מן המפרשים שכתבו כיון דליכא אלא ב' ספיקא הוי עבידי דאתי דהג' ספיקא דאמרי' בגמרא הוא בדוקא רק דמדרבנן אין מעות קונות וא"כ אמרינן יש ברירה בסמוך לגניבה דהא מן התורה בלא זה מעות קונות אמרינן שפיר יש ברירה ולפ"ז מתורץ כאן שעיקר דאמרינן יש ברירה הוא משום דמן התורה בל"ז מעות קונות וקנין מן התורה הוא רק משעה ששילם ואם מצרפינן נמי הברירה דמקודם אבל בשעת מעשה ליכא עדיין קנין מן התורה מש"ה פסק הראב"ד כלישנא אחרינא משום דלפ"ז לא קשיא קושיא דר' זירא ודו"ק:

ריש פרק המפקיד אמר רחב"א אמרי' לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם ושם אמר ר"ה משביעין אותו שבועה שאינו ברשותו וכו', והתם דעת הרא"ש בפסקיו דר"ה קאי על רחב"א דבהריני משלם אם לא נשבע שאינו ברשותו ל"ק הכפל דחיישינן שמא עיניו נתן בה אבל אם שילם ממש קונה הכפל אף שלא נשבע שאינו ברשותו, והפוסקים נלאו למצוא טעם וחילוק בזה, והנ"ל בזה דלכאורה קשה דאם חיישינן שמא עיניו נתן בה א"כ לא נגנב ומאי כפל איכא ואם נאסר דנגנב א"כ ל"ש עיניו נתן בה כיון דבאמת נגנב וא"כ כיון דעיניו נתן בה מתחילה נתחייב אח"כ בכל אחריות ונעשה כל הנאה שלו ואנן קיי"ל לקמן גבי שואל דכיון דכל הנאה שלו ל"מ הריני משלם לענין הכפל רק בשילם ממש משום דהיכי דכל הנאה שלו בדיבורא לא מקני לי' כפילא, וא"כ

שפיר קאמר הרא"ש דבשילם קונה הכפל אף שלא נשבע שאיני ברשותו דממ"נ אם לא נגנב הרי ליכא כפילא ואם נגנב אף שנגנב אחר שנתן עיניו מ"מ קנה הכפל כיון ששילם אבל בהריני משלם כה"ג לא קנה הכפל דהיכי דכל הנאה שלו בדיבור לא מקנה לי' כפילא:

ועד"ז ישבתי מה שיש לדקדק בש"ס דמבעיא שלמו בניו מאי מי מצי אמר להו כי אקנאי כפילא לאבוכון דעביד לי נייח נפש וכו' ואמאי נקט בהאיבעא שלמו בנים אמאי לא נקט אמרו בנים הרי אני משלמים, ונקדים ליישב קושי' הש"ך בח"מ (סי' קצ"ה) על שיטת הפוסקים דסוברים היכי שיש לו עדים שנאנסו ואפ"ה רוצה לשלם לו ומשלם לו ונמצא הגנב לא קנה הכפל משום דהמפקיד לא אסיק אדעתי' שאף שיהי' לו עדים שנאנסו ואפ"ה ישלם לו והוה מידי דלא שכיח ולא הקנה לו כה"ג הכפל רק שמקנה לו עתה הכפל וזה איני מועיל, והקשה הש"ך דא"כ מאי קמיבעיא להו בש"ס בשלמו בנים הא היורשין פטורין ולא שכיח ג"כ שישלמו וא"כ וודאי דלא הקנה להם הנפקד הכפל, אמנם דיש ליישב דהא קיי"ל כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד ואם הוא נתן הפקדון לאחד מבניו לא הוי פושע ואם פשעו הם חייבים מדינא וא"כ שכיחי דחייבים, אמנם לפ"ז יקשה מאי קמבעיא לי' הא היורשין הוין כמו הנפקד עצמו כיון דעל דעתם מפקיד והם חייבים לשלם, אך דלק"מ דלקמן בש"ס גבי האי דאפקיד זוזי גבי חברי אשלמינהו לאימי' אותבינהו בקרטליתא ואיגנב דהוא פטור וגם האם פטורה הוא פטור דכל המפקיד על דעת ב"ב הוא מפקיד והיא פטורה משום דלא אמר לה דלא דידיה הוא וסברה שהוא שלו וא"כ ה"נ בע"כ מיבעיא להו כה"ג שלא הודיע לבניו שהיא של המפקיד וא"כ הם פטורין, אמנה אם סברו שהיא שלהם א"כ הוי כל הנאה שלהם ולכך מיבעיא להו דווקא בשלמו בנים אבל אם אמרו הריני משלמים פשיטא להו דלא קנו הכפל דהיכי דכל הנאה שלהם בדיבורא לא מקני להו כפילא ודו"ק כי הדברים ברורים למבין.

שם אמר הריני משלם ומת מהו וכו', והקשו התוספות שם דהא קיי"ל א"א מוריש קנס לבניו וא"כ מאי קמבעי' להו דפשיטא דלא קנו הכפל, ואמרתי בישוב דבריהם, דהנה המהרש"א הקשה דלמא הא גופיה מיבעי' לי' להש"ס אי איני מקנה הכפל לבנים ושייך להמפקיד או דגם לבנים הקנה הכפל וא"כ כיון דא"א מוריש ק"ל נשאר הכפל להגנב, ותירץ דהא דאמדינן דעתו של מפקיד שהקנה הכפל להנפקד ע"ד שיזכה בו איהו אבל אם ימות הנפקד וגם בניו לא יזכו בו משום דא"א מוריש ק"ל ויזכה בו הגנב על אופן זה בוודאי לא הקנה לו וא"כ ליכא למיבעי' כה"ג ובוודאי דאיבעי' הוא אם שייך למפקיד או

לבני הנפקד וא"כ התוס' הקשו שפיר ע"ש במוהרש"א, והנה במס' כתובות גבי מי שהי' נשוי ב' נשים וכתבה הראשונה ללוקח דו"ד אין לו על שדה זו וכו' השני' גובית מהלוקח והראשונה מן השני' והלוקח מהראשונה וחוזרת חלילה עד שיעשו פשרה ביניהם א"כ ה"נ המפקיד יתפוס מהגנב ובני הנפקד מהמפקיד והגנב מהם וחוזר חלילה, אמנם לכאורה יש לחלק הענינים דהכא מצי אמר המפקיד לבני הנפקד כי תפסיתו מנאי הגנב יתפוס מכם כיון דבלא תפיסתם אין להם שום זכות בהכפל אבל התם לא מצי הלוקח לומר להשני' הראשונה תופסת ממך וא"כ ל"ל מידי דהא יכולה לומר הלא יש לי זכות בשדה זו גם מבלעדי קנייתך כי מגיע לי כתובתי אבל שם מבלי תפיסתם אין להם שום זכות וחיוב משום דא"א מוריש קנס לבניו.

אמנם באמת מ"ט אמרינן א"א מוריש קנס לבניו משום דהוי ממון דפטור בהודאה ואנן קיי"ל דהיכא דתפיס ביד א"צ להחזיר אף אם מודה וא"כ תו לא מצי המפקיד למימר להו כי אתפסי' מנאי הגנב יתפוס מכם משום דאין אדם מוריש קנס לבניו דהא כיון דתפוס כבר שוב ל"מ הודאה ול"ש לומר אאמק"ל ודו"ק:

הרמב"ם והראב"ד מחולקים אם תובע אותו דבר ששייך בו נאנסו ודבר שלא שייך בו נאנסו אי הוי כחיטים ושעורים ולהרמב"ם הוי כמין אחד, ואמרתי להוכיח מסוגיא סלע הלוותני עליו שתים הי' שוה והלה אומר סלע הי' שוה פטור אבל אם אמר המלוה חמשה דינרין הי' שוה חייב לישבע. והנה קשה להמני' במיגו דא"ב כפר הכל והא דכל מודה במקצת לא מהימן במיגו משום דא"א מעיז פניו בפני בע"ח אבל כאן ל"ש זאת, ולכאורה היו יכולין לומר דבאמת כה"ג דל"ש א"א מעיז כופר הכל נמי חייב (וכשיטת רש"י ב"ק ק"ז) אמנם לפ"ז קשה על הרישא אמאי פטור המלוה כשאומר סלע הי' שוה, וע"כ אמרתי ליישב דבאמת בלא"ה קשה ליהימני' למלוה במיגו דנאנסו ואי דבנאנסו נמי צריך לישבע הא לרמב"ח דל"ש שבועה כי אם בכפירה, והודאה ונאנסו וא"כ שפיר איכא מיגו שיטעון על האי דכפירה נאנסו ולא יהי' רק הודאה ונאנסו ולא ישבע, אמנם דאם אתה בא לפטרו מטעם מגו זו הא גם להלוה יש לו מגו לחייבו שבועה שיתבע אותו יותר ואם יודה הרי ישלם לו ואם יכפור ישבע משום שיהי' הודאה וכפירה ונאנסו וע"כ לא אמרינן בזה מגו לפטור המלוה משביעה ולפ"ז לק"מ מה שהקשתי דא"כ ברישא בכופר הכל ישבע ג"כ המלוה משום דל"ש אין אדם מעיז, ז"א דהא לרמב"ח קיימינן דל"ש שבועה רק בכפירה והודאה ונאנסו וצריך לומר דהא דלא נאמן לומר חמשה הי' שוה במיגו דכופר הכל משום דמממון לממון לא אמרינן מיגו (והמשכיל יבין לחלק הענינים בין נ"ד לכל מודה במקצת), אך הקושיא במקומה עומדת דלהימני' במגו דנאנסו

ולא יצטריך לישבע בלא כפירה ואי דיש לו להלוה ג"כ מיגו לחייבו שבועה שיתבע אותו יותר וכנ"ל הא גם על המותר יכול המלוה לומר נאנסו וע"כ צ"ל שיש לו להלוה מיגו שיתבע אותו דבר דלא שייך בו נאנסו וא"כ להראב"ד הוי כחטים ושעורים והודה לו באחד מהן דפטור (לחד מ"ד במס' שבועות) ונסתייע שיטת הרמב"ם דלא הוי כה"ג חטים ושעורים ודו"ק:

הרמב"ם פסק המפקיד אצל חבירו בהמה או כלים אמר הריני משלם ואיני נשבע נמצא הגנב משלם הכפל לשומר חזרה הבהמה עצמה חזרה לנפקד הוא וגיזותי' וולדותי' ויש לדקדק בדבריו דנקט בהריני משלם לענין חזרת הבהמה לנפקד הרי (מסתמא) אף בשילם הדין כן.

ואמרתי ליישב דהרמב"ם נקט בכיון הריני משלם דבשילם לא הוי מצי למימר הכי אבל אחרי דנקט בהריני משלם חזרה הבהמה לנפקד ממילא גם בשילם הדין כן, דלקמן בפי' א"נ (דף ס"ד) איתא מכר לו בית ואמר לו המוכר לכשיהי' לי מעות תחזור לי אסור הלוקח בפירות משום דהוי ריבות דדילמא יהי' לו מעות ויחזור הבית לבעלים הראשונים וא"כ שכר מעותיו נוטל, וא"כ אם נאמר דבשלם ואחר כך נמצא הגנב חזרה הבהמה למפקיד וא"כ אסור השומר בכפל דהוי שכר מעותיו וא"כ ליכא למימר דחזרה הבהמה למפקידו, אמנם התוס' כתבו (כלל גדול לענין חצר דלא קיימא לאגרא וגבר דלעל"מ) דהיכא דבלא הלואה נמי הי' משאילו לא הוי ריבית ע"ש בתוס', וא"כ כיון דגם אם לא שילם קונה ג"כ הכפל ואף שלא הוציא עוד מעותיו להמפקיד ושוב שפיר מצינו למימר דהבהמה עצמה חוזרת למפקיד ולא הוי הכפל ריבית וא"כ ממילא אף בשילם הדין כן כיון דבלא שילם נמי הי' הכפל שלו והבן:

אך דמהיכא למד זאת הרמב"ם דחזרה הבהמה למפקיד ובש"ס דידן לא מיירי מזה כלל, ואמרתי להוכיח שיטת הרמב"ם מסוגיא דידן דהנה בסוגיא אמר רחב"א אמר ר"י לא שילם שילם ממש אלא כיון שאמר הריני משלם וכו', אמר רב פפא ש"ח שאמר פשעתי מקני' לי' כפילא מיגו דאי בעי פטר נפשי' בגניבה, ולכאורה מאי שייכית הא דר"פ להא דרחב"א ולא רחב"א שייך להאי דינא דר"פ, כיון דאמר פשעתי ומשלם קינה הכפל וגם ל"ל לר"פ לומר מטעם מגו דא"ב פטר נפשי' הא כיון שהודה שפשע ומשלם קונה הכפל.

ואמרתי ליישב דהנה לעיל בסוגיא בשילם פריך הש"ס והא א"א מקנה דבר שלא בא לעולם ומשני נעשה כאומר וכו' ותרצה ותשלמני הרי פרתי קני' לך מעכשיו אבל בהריני משלם לא צריכנא להמתרץ דלעיל דבלא"ה ניחא כיון שאמר הריני משלם ונתחייב ליתן לו המעות ואח"כ נמצא הגנב וחזרה הפרה להמפקיד וקונה השומר מעותיו בחזרה

והמעות הוי בא לעולם ומתוך שקנה המעות שבא לעולם קונה נמי הכפל דקיי"ל דהיכי דאיתא בידיה אפילו מקצת ל"ה דבר שלא בא לעולם וקונה הכל, ותו לא צריכנא לומר דמקנה לו גוף הפרה וזה מוכח מדברי ר"פ שאמר ש"ח שאמר פשעתי מקנה לי' כפילא משום מגו דאי בעי פטר נפשי' בגניבה וסמך עצמו על מימרא דרחב"א ע"כ משום דסובר באמת דבהריני משלם חזרה הפרה למפקיד והמעות קונה הנפקד בחזרה וכמ"ש דהנה הש"מ הקשה לעיל על קושיות הש"ס והא הוי דשלב"ל הא לר"ש דסובר קדשים שחייב באחריותן כממון דמי והו"ל בעלים א"כ כל שומר הוי כמו בעלים דחייב באחריות והוי גורם לממון, ותירץ דלא אמרינן דאחריות הני כממון ממש רק היכא דכל אחריות עלי' אבל בשומר אם נאנסו פטור ולא הוי כממון, ולפי"ז קשה היכא שאמר פשעתי חייב אפילו נאנסו אח"כ (וה"ל למ"ד תחילתו ה"נ בפשיעה וסופו באונס חייב בכל גוונא) וא"כ הוי לי' בעלים ואמאי צריך ר"פ לומר מטעם מיגו, אמנם י"ל דלא מהימן וכמ"ש הירושלמי באמת דביש עדים שפשע קונה הכפל אבל בלא עדים לא מהימן, ולכאורה קשה דאמאי אינו נאמן דממ"נ אם פשע הרי הוי כבעלים וקונה הכפל ואם לא פשע אלא נגנב א"כ ג"כ מקנה לו הכפל כיון שאומר שפשע והוי כאומר הריני משלם וא"כ גם לר"פ קשה ל"ל למימר מגו דא"ב פטר נפשי, אמנם דקיי"ל דמי שתבע לחבירו הלואת עצמו והודה לו הלואת אחרים אלא שהקנה לו המלה לזה שתבע, הוי לה טוענו חטים והודה לו בשעורים דפטור וכ"כ הכא אי פשע הרי הוא הבעלים וקונה הכפל מטעם בעלים ואי לא מהמניני לי' שפשע אלא שגנב וא"כ קונה הכפל מכחו של המפקיד שמקנה לו הכפל וא"כ כמו תובעו חטים והודה לו בשעורים (וא"כ שפיר קאמר ר"פ משים מגו דא"ב פטר נפשי' ולכך נאמן לומר שפשע) אבל אם נאמר דבהריני משלם מקנה ג"כ גוף הפרה לנפקד וא"כ כיון דהוא הוא בעל הפקדון הוי הכפל שלו מחמת עצמו ולא מחמת המפקיד וא"כ בין שפשע ובין שלא פשע אלא נגנב הוי הכפל של השומר ולא הוי טוענו חטים והודה לו בשעורים וא"כ ל"ל לר"פ לומר דנאמן מטעם מיגו ע"כ מוכח דבהריני משלם חזרה הפרה לבעלים ושוב אם אמר שפשע ולית לי' מיגו א"כ אמרינן שלא פשע אלא נגנב והוי כטוענו חיטים והודה לו בשעורים דפטור ודו"ק היטב:

דף סא.

פרק איזה נשך, בגמרא למה לי דכתב רחמנא לאו בריבית לאו בגזל וכו' ואי כתב רחמנא לאו בגזל הוי אמינא משום דידע ומחל ופרש"י ז"ל ומיאש לי' עיי"ש, והקשו המפורשים וכי הוא יודע דמייאש דילמא לא מייאש והאיך הוא גוזל, ונראה ליישב עפ"מ דקיי"ל ההולך בשעטנז חייב על כל שהיי' ושהיי' והיכא בשעה שעשה לבישה לא הי' דעתו

כי אם על שהיי' אחת ואח"כ נמלך והלך בשעטנז כמה שהיות אינו חייב אלא אחת משום דהוי לאו שאין בו מעשה כיון שמעשה הלבישה לא היי על שהיות אחרות, ולפ"ז מתורץ קושית המפורשים הנ"ל דהא קיי"ל סתם גזילה יאוש בעלים נמצא בתחילה יכול לגזול כי מסתמא אח"כ מייאש אף דחזינן שאינו מייאש הוי לאו שאין בו מעשה דבשעת מעשה הגזלה היה בדעתו שמייאש אח"כ ודו"ק:

דף עה:

אלו עוברין משום רבית המלוה והלוה והערב והעדים, והקשה הפנ"י אמאי העדים חייבים הא לאו שאין בו מעשה ואין לוקין עליו והביא ראי' מפרק ארבע מיתות דעדים זוממין כיון דבראי' מסהדי לא הוי מעשה עיי"ש, ונראה דהנה איתא במסכת כתובות פלוגתא דר"מ ורבנן אי על כתב ידן הן מעידין או על מנה שבשטר הן מעידין ולפ"ז שפיר מתורץ קושית הפנ"י דהנה המפורשים הקשו דהא קיי"ל דעל מלוה ע"פ אין העדים עוברין א"כ אמלוה בשטר נמי לא יעברו דהא לא נגמר עדותן, וי"ל משום דעדים החתומים על השטר נעשה כמו שנחקרה עדותן בב"ד נמצא שנגמר עדותן שפיר, ולפ"ז מתורץ שפיר דאי אמרינן על כתב ידן הן מעידין שפיר יש בו מעשה דהא מעידין על הכתובה דבשלמא אי אמרינן על מנה בשטר הן מעידין על הראי' ולית בה מעשה אבל על כת"י הן מעידין יש בה מעשה כנ"ל ודו"ק:

דף צא.

החוסם פי פרה ודש בה לוקה ומשלם ופריך הגמרא הא קיי"ל דאין לוקה ומשלם אמר אביי הא מני ר"מ הוא דאמר לוקה ומשלם והקשו התוס' הא ר"מ לא ס"ל לוקה ומשלם אלא גבי קנס אבל הכא הוא ממון וגם ר"מ מודה דאין לוקה ומשלם עיי"ש:

ונראה ליישב דהא יש כאן על החוסם שני מיני חיובים על חסימתו אחד דהוי כאלו התנה בעל הפרה עם בעל החוסם שיתן לו שכר וגם שיאכל פרתו בשעת דישה ועתה כשחסמה חייב לשלם לבעל הפרה דמי אכילת פרה בשעת דישה דהא התנה עמו כן וחיוב השני הוא אשר מחיוב בעל החוסם לשלם לבעל הפרה מדין דיני דגרמי הפסדו אך מה בצע לבעל הפרה סוף סוף יפטור החוסים דאינו לוקה ומשלם ושפיר פריך הגמרא ומשני הא מני ר"מ הוא דס"ל בקנס לוקה ומשלם וניהו דפטור החוסם מחיוב הראשון דהוי כאלו התנה עמו משום דממון הוא ואין לוקה ומשלם מ"מ נתחייב משום דינא דגרמי דגרמי הוי קנס ולוקה ומשלם:

שם רבא אמר אתנן אסרה תורה אפילו בא על אמו ופירש"י ואפי' בא על אמו דקם ליה בדרבה מיני' וליכא עליו שם אתנן אך כיון דחייב לצאת ידי שמים הגם דקים לי' בדרבה

מיני' שפיר מיקרי אתנן הכי נמי גבי חסימה מחיוב לצאת ידי שמים אף דלוקה עיי"ש, והנה יפלא מה אשמועינן הדין דחייב לצאת ידי שמים בממון ומלקות גבי דין דחסימה הא בכל ממון הדין כן:

וי"ל דלכאורה קשה אמאי לא יתחייב החותם ב' פעמים מלקות אלאו דלא תחסום ואלאו דלא תגזול, אך י"ל דלאו דלא תגזול הוי ניתק לעשה כידוע אך הכא קשה כיון דחייב מלקות מכח הלאו דלא תחסום ויפטור מתשלומין משום דאין לוקין ומשלמין יתחייב עוד פעם מלקות אלאו דלא תגזול ושוב לא הוי ניתק לתשלומין משום דאין צריך לשלם כנ"ל ומוכרח הגמ' להשמיענו דחייב לשלם לצאת ידי שמים וא"כ שפיר הוי הלאו דלא תגזול ניתק לעשה ואין לוקין רק אלאו דלא תחסום לבד ודו"ק:

דף קיח.

השוכר את הפועל לעשות עמו בקש ובתבן ואמר לו תן לי שכרי ואמר לו טול מה שעשית בשכרך אין שומעין לו וכו', והקשה הגמרא אין שומעין לו והתניא שומעין לו אמר ר"נ וכו' אלא אמר רב נחמן לא קשיא כאן בהגבהה כאן בהבטה וכו' אמר רבא לא דכ"ע הבטה בהפקר קונה עיי"ש, והנה לכאורה יפלא דלפי דברי רבא דלכ"ע הבטה בהפקר קונה הדרא קושיות הגמ' לדוכתא והתניא שומעין לו ונסתר תירוץ רב נחמן דמתרץ כאן בהבטה וכאן בהגבהה דהא רבא אמר דגם בהבטה קונה לכ"ע וי"ל דלגבי עצמו ששומר עבור עצמו שפיר קונה בהבטה אבל לענין לאמר יד פועל כיד בעל הבית ובהבטת הפועל יקנה בעל הבית זה לא אמרינן, הגע בעצמך אם ישמור אדם דבר הפקר ולא יציל בשמירתו מלקיחת אחר בוודאי דלא מהני הבטתו דלקני' וא"כ שפיר תירץ הגמ' דבהגבהה אמרינן יד פועל כיד בעל הבית כמו בעה"ב בעצמו הגביה ומיד כיון שהגביה הפועל קונה בעל הבית ושוב לא יכול לומר טול מה שעשית בשכרך אבל בהבטה אם בעל הבית בעצמו שומרו באופן שיכול אחר ליקח בוודאי לא מהני הבטתו דליקני בהבטה, דהבטה כזו לא קנה כלל כיון שיכול אחר ללקחו כנ"ל וא"כ כאן שהפועל שומר הדבר בשביל הבית לא מהני הבטתו שיקנה בעל הבית כיון שהשומר עצמו יכול ליקח הדבר עבור עצמו ומי מוחה בידו א"כ האיך נוכל לומר יד פועל כיד בעל הבית והוי כאילו בעה"ב בעצמו שומרו הא גם אם ישמור בעה"ב בעצמו באופן כזה שיכול אחר ללקחו לא קנה והאיך נאמר שהפועל קונה עבורו והפועל יכול ללקחו לעצמו, ומשני שפיר דבהבטה יכול לומר לו טול מה שעשית בשכרך כיון דלא קנה הבעה"ב כלל ע"י הבטת הפועל מש"ה אין שכרו עליו כלל ודו"ק היטב:

בבא בתרא

דף מג:

בתוס' ד"ה כגון וז"ל ואין לומר דיהודא אית לי' סהדי דאבהתא ושמעון אית לי' עדי חזקה וטוען דמיהודא זבנה עיי"ש והמהרש"א עמד שם בכוונת התוס' איך הפירוש עדות שמעון דאין לומר דכוונתם דשמעון מעיד דעדי יהודא הם גזלנים וכו' הא גם שמעון אין יכול להוציא מיד לוי בעדי חזקה עיי"ש, וי"ל דלעולם דפסול לאו בגזלנותא ולא קשה קושית מהרש"א די"ל דיכול שמעון להעמידו בפני בע"ח דלגבי בע"ח אינו נאמן כמבואר בחושן משפט (סי' ק' ס"ו) דבלא"ה הקשה התומים על קושיית הגמרא וכיון דאסהידו דלוי הוא האיך מצי מפיק לה מיני' והקשה התומים הא יכול להעמידו בפני בע"ח ותירץ דהגמ' מקשה היכא דאית ליה ארעא אחריתא מאי נפקא לי' מיני' ומתרץ דלא יהי' לוה רשע. אבל בהקושיא שפיר מקשה כיון דאסהידו דלוי הוא היכי מצי מפיק לה מיני' דהשתא אין לו נ"מ דמעמידו בפני בע"ח כדי שלא יהי' לוה רשע הא גם לגבי לוי יהי' רשע כיון דהודה דהיא של לוי הוי גוזל ממנו עיי"ש, וזה הכל לפי דרכו אבל לדידן א"ש דיכול להעמידו בפני בע"ח וגבי לוי לא יהי' לוה רשע כיון דאינו מעיד אלא עדי ראובן הם גזלנים אבל דלוי וודאי אינו כיון דראובן גזלה ממנו ולוי לקחה מראובן ודו"ק היטב:

עוד שם במהרש"א ואין לומר דכוונתם כך דשמעון מעיד דיהודא הודה בפניו דלא הי' שלו מעולם א"כ למה אינו מעיד מה נוגע הוא הלא גם הוא אינו יכול להוציא מיד לוי עיי"ש:

ונראה דלעולם דשמעון מעיד דיהודא הודה בפניו שלא הי' שלו מעולם דהנה איתא (בחו"מ סימן ק"מ) בש"ך דאדם נאמן לגבי עצמו ואינו נאמן לגבי בע"ח א"כ כאן ג"כ שמעון יכול לטעון הלא הודית בפני דלא הי' שלך מעולם ואתה נאמן לגבי עצמך ואין אתה יכול להוציא מיד לוי. וממילא תעמוד השדה ביד לוי ואח"כ יביא שמעון עדי חזקה שלו ויוציא מיד לוי דלגבי דידי' אינו נאמן דהוא לוקח כמבואר (בחו"מ סימן קמ"ו) לא מיבעיא לדעת התומים (בסימן הנ"ל) דכתב שם דלגבי בע"ח ג"כ אינו נאמן א"ש, ואפילו לדעת מהרש"ל המובא (בסימן הנ"ל) דס"ל דלגבי בע"ח נאמן ג"כ א"ש דלגבי לוקח כ"ע מודים דאינו נאמן וכאן שמעון הוא לוקח, וא"כ שפיר שמעון יכול להוציא מידו של לוי ולא יהא לוי יכול לטעון הלא אתה בעצמך הודית דיהודא הודה בפניך שלא הי' שלו מעולם יטעון שמעון דהודאתו לא אהני אלא לגבי דידי' אבל לגבי בע"ח אינו נאמן שאני לוקח כנ"ל ויציאו מיד לוי ודו"ק היטב:

סנהדרין

דף יד:

בגמרא שם איבעיא להו ראב"י אחדא פליג או דלמא בסנהדרין נמי פליג דאמר כולה סנהדרין בעינן ת"ש מצאן אבית פגי והמרה עליהן יכול תהא המראתו המראה ת"ל וקמת ועלית אל המקום מלמד שהמקום גורם דנפקי כמה אלימא דנפקא מקצתן דילמא הנך דאיכא גוואי קיימא כוותיי' אלא פשיטא דנפקי כלהו ולמאי אי לדבר הרשות מי מצי נפקי הא כתיב שרך אגן הסהר אל יחסר המזג אלא פשיטא לדבר מצוה לאו למדידת עגלה ערופה וראב"י דאמר כולה סנהדרין בעינן עיי"ש, ויש להקשות היכא מוכח מכאן דכולה סנהדרין בעינן דילמא סגי במקצת סנהדרין ואי דילמא הנך דבגויא קאי כוותיה יש לומר דבדין זה גופה פליגי זקן ממרא עם סנהדרין דזקן ממרא אומר דכולה סנהדרין בעינן למדידת עגלה ערופה וסנהדרין אומרים דסגי במקצת סנהדרין והא ראי' דלא יצאו אלא מקצת והוי זקן ממרא וצע"ג ויש ליישב ודו"ק היטב:

שבועות

דף כא:

איבעיא להו בכל התורה כולה כר"ש ס"ל דמחיוב במשהו דתניא רש"א כל שהוא למלקות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן או דילמא בעלמא כרבנן ס"ל והכא היינו טעמא דמחייב הואיל ומפרש חייב סתם נמי חייב ופשוט הגמרא מהא דתניא ר"ע אומר נזיר ששרה פתו ביין אם יש בו כדי. לצרף כזית חייב ואי ס"ד דר"ע כר"ש ס"ל למה לי לצרף לכזית:

והנה ראיתי קושיא אחת בנודע ביהודא דלסברת רבינו יקיר במסכת ע"ז (דף ס"א) דאע"ג דר"ש מחייב מלקות על כ"ש היינו אם הכ"ש היא בעין אבל אם היא ע"י תערובות לא מחייב מלקות רק על שיעור שלם עיי"ש, א"כ מאי פשיט הגמרא דילמא מש"ה צריך לצרף לכזית משום דהאיסור נתערב עיי"ש:

ויש ליישב דצריך להבין סברת רבינו יקיר דמה לי אם האיסור בעין או נתערב דהנה איתא בריטב"א על מסכת מכות על הא דאמר ר"ש כל שהוא למלקות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן דלהכי לא מתחייב קרבן על כ"ש משום דלא חשיב אכילה רק על כזית רק משום דאחשביה באכילה להכי מתחייב מלקות על כ"ש אבל קרבן דלא מחייב רק שוגג ובשוגג לא שייך אחשבה מש"ה לא חייב רק על שיעור שלם, ומש"ה שפיר מחלק רבינו יקיר היכא דהאיסור בעין שייך סברת אחשביה מש"ה מחייב אף על חצי שיעור

אבל הכא דהאיסור נתערב לא שייך סברת אחשבה דדילמא הא דאחשבה לאכילתו להיתר הוא דאחשבה מש"ה לא מחייב ר"ש רק על שיעור שלם, ואיתא בתוס' בד"ה ולא אמרו כזית רק לענין קרבן דהיכא מצינו למימר דמש"ה מחייב ר"ע על חצי שיעור משום דכר"ש ס"ל הא ר"ש לא מחייב רק מלקות על כ"ש אבל לא קרבן ור"ע אף קרבן מחייב על כ"ש וקאמרו התוס' דשם אף ר"ש מודה דגבי שבועה חייב קרבן על חצי שיעור דהיכא דשייך כרת במזיד דהקרבן במקום כרת קאי וכרת לא חייב רק על כזית ולכך בשוגג נמי אינו מביא קרבן עד שתהי' בו כזית אבל גבי שבועה דלא שייך כרת במזיד הקרבן במקום מלקות קיני חייב קרבן אף על חצי שיעור וממילא מוכח מסוגיא זו דלא כסברת רבינו יקיר דאף דהיכא דלא שייך אחשבה ג"כ חייב מלקות דהא בשוגג לא שייך אחשבה ואפ"ה מחייב ר"ע קרבן על כל שהוא להכי שפיר פשיט הגמרא דר"ע לא ס"ל כר"ש דאם איתא דר"ע כר"ש ס"ל למה לי לצרוף זית אף דהאיסור נתערב הא ר"ע מחייב אף קרבן דוודאי לא שייך סברת אחשבה פשיט הגמרא שפיר, אבל אליבא דידן לר"ש לא מחייב מלקות היכא דלא שייך אחשבה כגון היכא דאיסור נתערב ודו"ק היטב:

דף כד.

תוס' ד"ה אלא כדרבא עיי"ש, וי"ל כי בנבילה איכא פלוגתא כל הראוי לגר קרוי נבילה והיא אסור אבל מאי דלא חזיא לגר לא קרוי נבילה ושרי ור"מ סבר מאי דחזיא לכלב קרוי נבילה ואסור אבל מאי דלא חזיא לכלם לא קרוי נבילה לאסור, וא"כ בשלמא לעיל לא רצה רש"י לפרש משכחת הן בנבילה מסרחת דקשה ממ"נ באיזה נבילה איירי אי בנבילה דלא חזיא לכלב לא קרוי נבילה ואי בנבילה דחזיא לכלב לא אתיא כר"מ דהוא סבר מאי דחזיא לכלב אסור ורש"י רוצה לפרש מתניתין כר"ע אבל אליבא דאמת סובר רש"י נמי דמשכחת הן במתניתין בנבילה מוסרחת מאי דחזיא לכלב ופסק כר"ש מאי דחזיא לכלב לא קרוי נבילה ושרי וא"כ מפרש תוס' שפיר דבתאנים משכחת הן בתאנים שעורים וק"ל.

בא"ד אבל ר"ת גרס נבילה מוסרחת ומאי דקאמר אף אנן נמי תנינא מייתי ראי' משקצים ורמשים דכמה שקצים ורמשים איכא דלא חזיא לאכילה טפי מנבילה מוסרחת, והקשה מהרש"א לפ"ז למה מייתי הגמרא אף אנן נמי תנינא מסיפא הא זה מוכח נמי מרישא דמתניתין שבועה שלא אוכל ואכל שקצים ורמשים דחייב, וי"ל דמרישא דמתניתין לא יכול להוכיח די"ל דמתניתין איירי בשקצים ורמשים דאיני מוסרחת אבל הסיפא מוכח שפיר דקאמר דאשתו אסורה משום דאמר אם אכלתו היום ואכל שקצים ורמשים דילמא אכל שקצים ורמשים דמסרחת ואפ"ה אמרינן דאשתו אסורה וא"כ צ"ל דאפי' שקצים

ורמשים דמוסרחת שייך לשון אכילה, ולפי"ז מוכח מכאן ראי' נגד פר"ח דהראב"ד פסק דשקצים ורמשים דמוסרחת מעיקרא ואפ"ה התורה אסרה ואם מוסרחת יותר מדאי שרי לאכילה, ופר"ת סותר דבריו כיון דהתורה אסרה אפי' אם נסרחת וא"כ אפי' אם נסרחת אח"כ יותר מדאי אפ"ה אסורה, ולפ"ז קשה אם אמר שבועה שלא אוכל שקצים ורמשים דחיילי שבועה היו לסברת הפר"ח לא משכחת הן דאם אמר שבועה שאוכל שקצים ורמשים לא חיילי שבועה דמושבע ועומד אפילו בשקצים ורמשים דמוסרחת אלא ע"כ צ"ל דבשקצים ורמשים דמוסרחת אפילו אם נפגם מעיקרא מותר כסברת הראב"ד:

ויש לומר דלעולם י"ל כסברת הפר"ח וא"ל כנ"ל האיך משכחת הן י"ל דמשכחת הן בשקצים ורמשים דאינו נפגם מעיקרא ומוסרחת אח"כ דמותרים דאע"ג דאיני יכול לקיים באותו שקצים ורמשים דנפגם מעיקרא אבל השתא דקאמר סתם שבועה שאוכל שקצים ורמשים יכול לקיים הן באותו שקצים ורמשים דאיני נפגם מעיקרא.

ולפי"ז מתורץ מה שהקשו העולם(ובדף כ"ג ע"ב) בד"ה דמוקי לה כד"ה מש"ה לא אמר כר"ל דלא משכחת לה הן, והקשו העולם הא משכחת לה הן כדמשני הגמרא בנבילה מוסרחת ק' אם אמר שבועה שלא אוכל שקצים ורמשים חייל שבועה האיך משכחת הן, וצ"ל דמשכחת דאם אמר שבועה שאוכל שקצים ורמשים סתם דיכול לקיים באותם דאינם מוסרחת מעיקרא ואח"כ מוסרחת קשה הא שבועה מהן צריך להיות כשבועה שלו לאו וע"כ קאי על כל שקצים ורמשים אפילו אותם דנפגם מעיקרא כדקאי לאו אכולם ובאותו שקצים ורמשים דנפגם מעיקרא אינו יכול לקיים הן דכבר מנשבע ועומד כסברת הפר"ח וצ"ל דחייל עליהם הן בכולל כיון דחייל על אותן שאינו נפגם מעיקרא חייל נמי על אותן שקצים ורמשים אפילו דנפגם מעיקרא וא"כ מוכרח לומר מאיסור כולל ומפרש מתניתין שפיר ג"כ באיסור כולל ומקשה תו"ס שפיר ודו"ק:

ויש לומר דמהרש"א מקשה שפיר דלתי' זה דבה"א לא רצה רש"י לפרש דמשכחת הן בנבילה מוסרחת דסבר רש"י דמתני' אתיא בכ"ע אבל אליבא דאמת סבר רש"י דמאי דחזיא לכלב קרוי נבילה ואסיר כר"ש קשה לפי"ז מאי מקשה הגמרא לקמן על רבא ליתני חמש כגון שנשבע שלא אוכל חלב ותמרים קשה האיך משכחת הן ג"כ בחלב מוסרח ומיירי בחלב נבילה דראו לכלב קשה מתניתין אתיא כר"מ כדמפרש גמרא שם בכריתות ור"מ סבר נבילה מאי דחזיא לכלב אסור וא"כ לא משכחת הן ג"כ בחלב מוסרח, ומזה הוכיח מהרש"א דתי' הנ"ל לאו סברא הוא ותי' אחר מהנ"ל דחילוק יש בין שם התואר ובין שם העצם הוכיח נמי המרש"א דלאו סברא הוא דאל"כ קשה נמי אמאי מקשה הגמרא ליתני חמש וכו' קשה הא לא משכחת הן דילמא מפרש רבא כסברת ר"ש

דנבילה מוסרחת לא קרוי נבילה דמוכרח לסברא זו דווקא לר"י אבל לרבא י"ל דנבילה מוסרחת לא קרוי נבילה והא דמחייב בעפר דווקא אבל בחלב מוסרח אין שם העצם עליו כנבילה מוסרחת וא"כ לא משכחת הן בנשבע אחלב שלא אוכל בתאנים דחיילי שבועה בשלמא התם משכחת דשם העצם כל פעם עליו אבל בחלב אין שם העצם עליו במוסרחת בנבילה מוסרחת ומכאן הוכיח המהרש"א דזו לאו סברא הוא דחילוק יש בין שם העצם ובין שם התואר כנ"ל:

דף כה.

גמרא מאי אתן אילימא לעני מושבע ועומד מהר סיני הוא, והקשו העולם מאי פריך הגמ' הא אינו מושבע מהר סיני ליתן לזה העני וא"כ חל השבועה ליתן לזה העני וה"ה בנדרים אמרינן יום מחר אשכים ואשנה פרק זה נדר גדול לאלקי ישראל ומקשה מושבע ועומד, והקשו העולם נמי הא אינו מושבע מהר סיני ללמוד פרק זה היום:

ויש לומר דזהו וודאי איני מושבע ללמוד היום פרק זה אבל אם השכים ושנה פרק זה אינו חל למפרע תו דהשתא דלמד פרק זה א"כ שבועה זו דמושבע מהר סיני וא"כ איני חל שבועתו דאין שבועה חל על שבועה ומקשה הג"מ שפיר, וה"ה הכא השתא דנתן לזה העני שבועה דמושבע מהר סיני הוא וא"כ הוי שבועתו לבטלה למפרע דאיני חל השתא שבועתו דאין שבועה חל על שבועה ודו"ק:

בתוס' ד"ה משא"כ בשבועה. ורבינו אלחנן תירץ וכו', ובפרק שני דנדרים מסיק רבינא דנדרים חצים נמי וכו' והשקה תוס' בזה ועיין במהרש"א שתי' בדוחק.

וי"ל דרבינו אלחנן רצה להוכיח סברתו דא"א כתי' ראשון א"כ אם אמר לשון נדר הוי נדר קשה א"כ למה אמרינן בנדרים דחלין על דבר שאין בו ממש מדרבנן ול"ל דגזרינן משים שבועה דא"א דלא חל על דבר שאין בו ממש א"כ אם אמר שינה עלי שביעה נמי אתי למבעיא אם חל קשה לתי' ראשון דאמרינן ה"נ בשביל זה דאם אמר שינה עלי שביעה דאינו אסור דהא אמרינן דאם אמר בלשון נדר הוי נדר ונדר אינו חל על דבר שאין בו ממש והא שינה שבועה עלי דזה הוי נדר לתי' ראשון וא"כ לא חל על דבר שאין בו ממש וא"כ לא שייך למיגזר אטו שבועה דאם אמר בלשון נדר דבאמת לא מהני בשבועה אם אמר בלשון הזה אע"כ צ"ל כסברת רבינו אלחנן א"כ א"א שבועה בלשון נדר הוי שבועה וחל נמי על דבר שאין בו ממש וא"כ אמרינן שפיר דבנדרים חל על דבר שאין בו ממש מדרבנן דגזרינן אם אמר בלשון זה בשבועה דחלין מש"ה חל בנדרים נמי על דבר שאין בו ממש מדרבנן ודו"ק:

דף כה:

בגמ' אמר רבא משום דהוי דבר שבכלל וכו' אין לך בו אלא חידושו, וי"ל לר' ישמעאל דסבר בשבועות ביטוי איני חייב קרבן לשעבר אבל מלקות חייב ובשבועות עדות התורה מחייב אפילו על לשעבר קרבן וא"כ לא הוי דבר שבכלל דשבועות ביטוי איני חייב קרבן ובשבועות עדות חייב קרבן וא"כ האיך אמר רבא דהוי דבר שבכלל וצ"ע וק"ל:

דף כו.

בגמ' אמר מר פרט לאנוס ה"ד, והקשה תוס' מאי פריך הגמרא ה"ד הא איתא בגמ' נדרים נודרין להורגין ולחרמין וכו' וזה הוי אונס ותי' בתוס' דהתם מיירי שמבטל בשביל הנדר, והקשו העולם היכי אמרינן בגמ' דשבת מודעה רבא לאורייתא דישראל יכלו לומר אנוסים היינו הא כשקבלו התורה נשבעין עליה שישמרו ובשבועה לא מהני אנוסים היינו ול"ל דבטלי בלבם הא הקב"ה וודאי ידע שלא בטלו בלבם:

ויש לומר דהגמ' קאמר שפיר מכאן מודעה רבא לאורייתא דעל שבועה עצמה יכולין לומר דלא ידענו דאינו רשאי לשבע לשקר ומוכח מכאן דב"נ אינן מצווין על שבועת שקר דאל"כ קושיא הנ"ל במקומה עומדת דל"ל דעל שבועה עצמה יכולין לומר כנ"ל הא קודם מתן תורה הוויין כב"נ ומצווין נמי על השבועה אע"כ צ"ל ב"נ אינם מצווין על שבועת שקר כנ"ל ודו"ק.

דף כו:

תוס' ד"ה ואי לא ידע וכו' תימא תקשה לי' ממתנית', וי"ל מאי מקשה התוס' ממתנית' לא יכול להקשות די"ל דשוגג הוא כדאמרינן בכל התורה דהיא יודע דנשבע לשקר אלא סבור דמותר הוא אבל מברייתא מקשה הגמ' שפיר דברייתא מפרש האדם בשבועה פרט לאניס דאפי' אם אמר דסבר שהוא מותר הוי אונס א"כ מקשה הגמרא שפיר אם זהו שגגת שבועה.

ויש לומר דתוס' הקשה לשיטתם דתוס' מפרש לקמן ואין חייבים על שגגתה דסבור שהוא מותר א"כ מפרש תוס' במתניתין דאם אמר סבור שהוא מותר דהוי אניס וא"כ מקשה תוס' שפיר ודו"ק.

בא"ד והא דפשיטא לי' לקמן דאונס פטור בשבועות עדות וכו', וי"ל מאי מקשה תוס' דמנ"ל די"ל דיליף משבועות ביטוי ובשבועות ביטוי רחמנא פטרי', ויש לומר דהא איתא במס' מכות דאם אמר דסבר שהוא מותר דהוי קרוב למזיד וא"כ מקשה תוס' שפיר דמנ"ל דאונס פטור בשבועות עדות ול"ל דיליף משבועות ביטוי דיכול לומר בשלמא בשבועות ביטוי מזיד פטור ואם סבור מותר הוא הוי נמי קרוב למזיד ומש"ה פטור אבל בשבועות

עדות דמזיד חייב וא"כ אם אמר דסבור שמותר הוי נמי קרוב למזיד הוא חייב ותירצו תוס' דכ"ש הוא משום דלא כתיב ונעלם וכו' וק"ל:

בתוס' ד"ה אפילו תימא רבנן וכו'. והקשו למה לא קאמר הגמ' אליבא דרבנן דידע דנשבע לשקר אבל איני ידע מלאו, וי"ל דלכאורה צריך להבין התם דאם אינו יודע מל"ט מלאכות דמשני הגמ' דלענין מאי ידע בתחומין ואליבא דר"ע וא"כ קשה למה לא משני הגמרא בתחומין דידע מל"ט מלאכות אבל באמת לא רצה לשנות הכי דע"ז קשה מנא ידע דתחומין נאסרות דאם לא ידע דתחומין נאסרות בשבת אע"כ, (חסר) ומש"ה משני הגמרא בתחומין ואליבא דכ"ע ביב מיל ולמה משני הגמרא אליבא דר"ע, ואמר הנ"ל דהרמב"ם סובר יב מילין אסור מן התורה מן פסוק אל יצא איש ממקומו אל יוצא וא"כ לא רצה הגמרא לשנות ביב מילין ואליבא דכ"ע וא"כ קשה מנא ידע דיב מילין אסורה וצ"ל דאל יוצא איש ממקומו וא"כ ידע נמי דהוצאה אסור והוא לא ידע מל"ט מלאכות והוצאה הוא א' מל"ט מלאכות אבל ר"ע דדרש תחומין מדרש אחר ומש"ה משני הגמ' בתחומין ואליבא דר"ע, וא"כ מתורץ קושיות התוס' הכא דהגמ' לא רצה לשנות הכא דידע מאיסור אבל לא ידע מלאו קשה מנא ידע דאסור הא לא ידע מלאו ומש"ה משני הגמ' דשגגת קרבן הוא ודו"ק:

דף כז.

בתוס' ד"ה הא תו ל"ל וכו', והקשה תוס' לפי' רש"י למה לא דייק ממתניתן דקתני אינו חייב אלא אחת וכו' ותוס' תי' דאיצטריך למתני חייב לאשמועינן דאם אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל חייב שתים ומפרש הכי דאי תני אינו חייב אלא אחת ה"א דאם אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל אינו חל שבועה השניה אלא איסור אבל קרבן לא חייב ומש"ה תני חייב לאשמועינן דאם אמר בהיפוך חייב שתים והקשה הנ"ל ממ"נ דאי תני אינו חייב אלא אחת א"א דשבועה שניה חל ואם אכל כזית איסור הוא דאכל א"כ חל נמי לענין קרבן ויהיה חייב קרבן ואי לא חל לענין קרבן לא חל נמי לענין איסור:

ויש לומר לתרץ דהרמב"ם פסק דשבועה נמי ח"ש אסור מדאורייתא והר"ן פסק דשבועה ח"ש איני אסור מדאורייתא, ואמר הנ"ל דזה תליא בשני תירוצי של התוספות לעיל דלכאורה ק' ה"נ קושיות התוס' דאם אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מחייב תרתי דשבועה שני' חלה על כזית הא ח"ש אסור מדאורייתא רק התם איירי בשלא כד"ה א"כ קשה קושיא הנ"ל איך חלה שבועה שני' עליו דהא ליתא בלאו והן וצ"ל דתי' של תוס' מפרש כר"ן דשבועה ח"ש אינו אסור מדאורייתא, וא"ש דאי תני איני חייב אלא אחת הא דח"ש אסור מדאורייתא וליתא בלאו ואם אמר שלא אוכלנה והדר אמר שלא

אוכל שבועה שני' לענין איסור ומלקות ול"ל דהא הא ליתא בלאו והן י"ל דלמלקות א"צ להיות בלאו והן אבל השתא דתני חייב משמע דאם אמר איפכא שלא אוכלנה והדר אמר שלא אוכל מחייב תרתי קשה הא ליתא בלאו והן וצ"ל אי כתי' ראשון של תוס' או כתי' שניה של רש"י כהר"ן דשבועה חצי שיעור אינו אסור ודו"ק:

בגמ' אמר רבא נשבע על ככר וכו' אם שייר ממנה כזית נשאל עליו משמע אבל אם נשאר ממנה פחות מכזית אינו נשאל עליו, והקשתי הא חצי שיעור אסור מדאורייתא ואם שייר ח"ש מכבר ורצה לאכול ח"ש צריך שאלה א"כ לחה יהא חייב אם שייר ממנה פחות מכזית וצ"ל כסברת הר"ן דשבועה ח"ש אינו אסור מדאורייתא וק"ל:

בגמ' אמר רבא אכלה כולה איני נשאל עליו, ואי' במס' גיטין דאם אמר לנזיר אל תשת אל תשת איני חייב אלא א' והקשה תוס' למה יהא חייב הא הוי התראת ספק דילמא אזיל נזיר לגבי חכם וישאל עליו וכו' והקשה מהרש"א למה מקשו תוס' בנידון זה דאם א"ל אל תשת ב' פעמים הא קושית תוס' קשה אנזיר ששתה יין ואמר לי' אל תשת חייב למה יהא חייב הא הוי התראת ספק, וי"ל דלכאורה קשה מאי מקשו התוס' הא רבא סובר אכלה כולה אין נשאל עליה א"כ מאי מקשו תוס' דילמא מיירי דנזיר כבר שתה יין וא"כ לא יוכל לשאל עליו. ואמרתי דבנזיר אפי' שתה עכשיו כולה יכול לשאל עליו על ימי נזירתו אחריו וא"כ חל למפרע ההתראה רק ע"ז קשה דילמא איירי ביום ל' לנזרו בסוף היום ושתה כולה וא"כ לא יוכל לשאל עליו ול"ל דעל ימי נזירות שאחר שתי' יכול לשאל הא איירו בסוף יום ל', והשתא מתורץ קושית מהרש"א בשלמא על נזיר ששתה יין וא"ל אל תשת לא יכול להקשות הא הוי התראת ספק יכול לומר כנ"ל דמיירי בסוף יום ל' בסוף היום, אבל הכא מקשה תוס' שפיר הא הוי התראית ספק ול"ל כנ"ל דהא שתה כולה וכנ"ל דנשאל עליו על ימי נזירות אחריו ול"ל דמיירי בסוף קשה הא אמר לנזיר אל תשת ב"פ וא"כ כשאמר בלשונו אל תשת הוי התראת ספק, וליכא למימר דמיירי בסוף ל' הא ע"כ צ"ל דיש שהות לשתות דהא א"ל עוד הפעם אל תשת ומקשה תוס' שפיר ויכול לשאל עליו ומתורץ קושיא הנ"ל ודו"ק:

דף כח:

דאמר רבא שבועה שלא אוכל תאנים וענבים וחזר ואמר שביעה שלא אוכל תאנים חל השבועה, ולכאורה קשה הא לא שייך בלאו והן דלא יכול לשבע שבועה שאוכל תאנים, אפ"ל הכא אפי' לשיטת רש"י דיכול לקיים הן בתאנים השעורים כנ"ל וכדמפרש תוס' (בדף כ"ד) בד"ה אלא כדרבא וק"ל:

דף כט.

בגמ' שבועה שאוכל וכו'. ומוכח מכאן דהיכא דחייב מלקות לא צריך לאו והן דאל"כ האיך סתים מתני' לא אוכל על שבועות ביטוי הא ליתא בהן, וצ"ל דחיוב מלקות א"צ להיות בלאו והן ולפי"ז קשה מאי מקשה תוס' הא לעיל (כ"ב ע"א) בתוס' ד"ה א"ל וכו' והקשו התוס' הא ליתא בלאו והן ולפי' הנ"ל הא התם איירי במלקות ולא צריך בלאו והן וצע"ג ויש ליישב קושיית התוס' (חסר) והקשה תוס' מאי מקשה הגמ' התם במכות (דף הנ"ל) וליתני נמי שבועה שלא אחרוש ביי"ט דילמא מידי דליתא בלאו והן לא קתני ויש לומר דהתוס' למ"מ דעל שבועה כנ"ל לתרץ מידי דלית בי' משא לא קתני, אבל ע"ז ק' למה לא קתני דאם אמר קונם זו עלי וקונם אינו חל אלא על דבר שיש בו ממש ומש"ה משני הגמ' דלית לי' איסור כולל, ולכאורה קשה למה מקשה תוס' דע"ז מקשה הגמ' דליתני שבועה שלא אחרוש ביו"ט וע"ז יכול לשנות מידי דלית בי' משא לא קתני ולמה לא מקשה הגמ' דליתני קונם שלא אחרוש ביו"ט לא יכול לשנות מידי דלית בי' משא וכו', וצ"ל דמש"ה פריך הגמרא משבועה דחמורה דחייב קרבן עליו אבל על קונם אינו חייב קרבן וע"ז מקשה תוס' שפיר למה לא מקשה הגמ' מקונם ול"ל דמש"ה מקשי הגמ' משבועה דחמירא דחייב קרבן עליו הא ליתא בלאו והן וא"כ אינו חייב קרבן ותי' תוס' וכו' ודו"ק היטב:

דף הנ"ל בתוס' ד"ה באמרו יאסרו כל פירות שבעולם עלי וכו', ומפרש ר"ת דשבועות הבאי אסורים משום שבועות שוא ותוס' מייתי תוספתא לקמן כשם שנדרי הבאי מותרות כך שבועות הבאי מותרות והקשה מהרש"א האיך מייתי תוספתא שהוא נגד סברת ר"ת ותי' מהרש"א דמתוספתא קשה באמת לר"ת.

ויש לומר לתרץ דר"ת מפרש הכי דקשה לר"ת דאיתא בתוספתא דשבועות הבאי מותרות ובגמ' דנדרים איתא דשבועות הבאים אסורים וע"ז מפרש ר"ת דצ"ל דיש חילוק בין שבועות הבאי דאם נשבע שבועה שהוא לבטלה הוי שבועת הבאי ומותרות אבל היכא דאמר יאסרו כל פירות שבעולם עלי עובר משום שבועות שוא ומתורץ קושיות מהרש"א וק"ל:

דף כט:

בתוס' ד"ה כי היכא דלא להוי כפרה וכו' וא"ת ואותן חרמות שאנו אומרין על דעת המקום ומתירין אותם, ויש לומר לתרץ קושיתם דוודאי אמרינן בחרמות על ועת המקום דעתינו עליו דאם מתירין לחרמות אלה יסכים הקב"ה עמנו אבל התם דעתו של הקב"ה הוי דלא תהוי כפרה לשבועותייהו ודו"ק:

דף ל.

במתני' שבועות העדות אינו נוהגת בנשים, ואמרתי דתרומות הדשן פסק דבמקומות דלא שכיח אנשים אפי' נשים כשרים לעדות ומייתי ראי' מגמ' דבהנזיקין אמרינן בגמ' דל"ש מי שעמד בהנזיקין אלא עבדים ונכרים וה"א דהם כשרים לעדות בנזיקין וקמ"ל ואפ"ה פסולים לעדות ומפרש הגמ' צריכא ואי תני נכרים ה"א דווקא נכרים פסולים לעדות משום דאינם בני ברית אבל עבדים דהם בני ברית, ואי תני עבדים ה"א דווקא עבדים פסולין משום דאינם בני חורין אבל נכרי דהוא בן חורין ויהי' כשר להעיד מש"ה צריכי עבדים ונכרים דפסולים אבל בנשים דשייך שניהם בני ברית ובן חורין מש"ה פסק הת"ה דכשרים להעיד היכא דליכא שכיחא אנשים אלא נשים, יש להקשות לפ"ז למה אינה נוהגת בנשים שבועות העדות כיון דאשכחן דנשים כשרים להעד, וצ"ל דהא דת"ה פסק דנשים כשרים לעדות כנ"ל דוקא מצד המנהג אבל מדינא נשים פסולות בכ"מ ודו"ק:

במתני' ברחוקים ולא בקרובים, ויש להקשות בתשובות הרא"ש דפסק מיגו במ"ע לא אמרינן אפי' היכא דעדים פסולין הן ל"א דנאמן פרעתי במיגו דלהד"ם דאינו יכול להעיד נגד העדים בדבר הזה דשאר אנשים אסורים דעדי אמת רק עדותן פסולין מחמת שהן קרובים וא"כ ל"א מיגו במקום הזה וא"ב למה מפרש מתני' דשבועות העדות אינה נוהגת בקרובין הא מוציא ממון על פיהם דלא אמרינן מיגו במקום עדותן וצ"ע ודו"ק:

משנה אינה נוהגת אלא בראוין להעיד ופריך הגמ' לקמן לאפוקי מאי וי"ל דמתניתן צריך לאשמועינן דין זה דזהו פסקינן דקרוב פסול לעדות אבל אם אמר צד שכנגדו דמרוצה בעדות של זה ומכשיר לעדות כשר לעדות וא"כ בנידון זה מצד שכנגדו מכשיר לקרוב והי' חייב קרבן שבועה דיכול להיות דכשר לעדות כנ"ל, וצ"ל דקרוב יכול לומר מדין תורה אני פסול לעדות רק אתם מכשירין משום זה אני לא מחייב קרבן שבועה, ודין זה צריך מתניתין לאשמעינן ואינה נוהגת שבועות עדות אלא בראוין להעיד מד"א אבל היכא דפסולין מדין תורה בנידון הנ"ל רק צד שכנגדו מכשיר בזה איני חייב קרבן ודו"ק:

בגמ' מנה"מ דת"ר ועמדו שני אנשים בעדים הכ' מדבר, והק' התוס' לעיל (דף כ"ט) בד"ה שבועת עדות וכו' והקשה תוס' בפרק מי שהיה נפקא לן מועמדו שני אנשים וכו' וא"כ האיך שפטה דבורה את ישראל, ובל"ז לא הי' יכול תוס' להקשות הא אמרינן כל הכשר לדין כשר נמי לעדות ואשה פסולה להעיד פסולה נמי לדין וא"כ האיך שפטה דבורה את ישראל די"ל דאשה פסולה להעיד מדרבנן ובדבורה סמכינן אדין תורה אבל השתא אמרינן דאשה פסולה לעדות מדאורייתא והקשה תוס' שפיר ותי' תוס' דמקבלין אותה עליהם, ויש לומר דפי' התוס' מתורץ תוס' במגילה דאי' התם והיא יושבת תחת

תומר דבורה משום חשד ומפרש תוס' בשעה שבני אדם באין לדון, והקשו העולם מאי בעי תוס' בזה ותי' העולם האיך שייך יחוד ואי' בגמ' כשבאין לדין יהיו בעיניך כרשעים ובזה מפרש תוס' בשעה שבני אדם באין לדין ונחשבו כרשעים ושייך יחוד אפילו בשני בני אדם דבשני פרוצים שייך יחוד ודווקא פרוצים בעריות אבל אם באו לדין נחשבו כרשעים משום שרוצים להוציא ממון מחבירו שלא כדין אבל משום זה אינם פרוצים לעריות וא"כ לא שייך בהן יחוד:

ויש לומר לתרץ תוס' דאנן פסקינן דאין א' רשאי לדין וצריך להיות עמו שני דיינים, וא"כ קשה האיך מפרש הגמ' והיא יושבת וכו' משום יחוד הא יושבת עמה עוד שני דיינים ואין שייך יחיד אבל זה דייקא היכא דלא קבלו עלייהו לדין בזה צריך להיות עם שני דיינים אבל אם קבלו עליהם לדין פסקינן דרשאי לדין יחידי ודבורה היו מקבלין אותה עליהם לדין כדתי' התוס' הכא רשאי לדון יחידי ושייך יחוד, וזהו דפסקינן בש"ע שקבלו עלייהו היינו אם בני אדם באין לדין ולא שלחו אחריהן וזהו מפרש ר"ת משום יחיד וקשה קושיות הנ"ל הא צריך להיות ב' דיינים עמה וצ"ל דמקבלין אותה עליהם ומפרש תוס' דמנא ידעה דמקבלין אותה עלייהו בשעה שבני אדם באין מעצמן לדון ולא שלחו אחריהן בזה קבלו עליהם ושייך שפיר יחוד ודו"ק:

בתוס' ד"ה שבועות העדות וכו', ואמרתי דיש לתרץ קושית תוס' דרש"י פסק במס' גיטין דנכרי כשר לעדות, והקשה תוס' שם שמה גרע עבד מנכרי דעבד פסול לעדות ונכרי יהי' כשר לעדות, ואמרתי לתרץ דהא דרש"י פסק שם דנכרי כשר להעיד דווקא בדיני ממון דאם ידעינן דמה שטען אמת לא היינו צריכין עדות וא"כ השתא דידוע לנו דנכרי אינו משקר וא"כ נאמן דזה לא הוי עדות רק ע"י שידוע לנו דטוען אמת אבל בדיני נפשות דפסקינן דאפי' אם ידוע לנו דטוען אמת אפ"ה צריכין עדות ובזה נכרי פסול ואינו נאמן וגם עבד אינו נאמן אבל בדיני ממון עבד כשר להעיד כנכרי דלמה נגרע, וא"כ מתורץ קושיות תוס' דאי לא כ' רחמנא לא יומתו אבות על בנים והוה אמינא דנכרי כשר להעיד אפילו בדיני נפשות וא"כ בעבד וודאי נמי כשר דלמה יגרע השתא דהוא בכלל בני ברית ואפי' אי גמרינן לה לה מאשה אבל השתא דכתיב לא יומתו אמרינן כנ"ל דהא דנכרי כשר דייקא בדיני ממונות ועבד נמי כשר בדיני ממונות והא דאמרינן לא יומתו דגמרינן מיני' דעבד פסול להעיד דזה קאי בחבלה והא דיני נפשות ובזה פסול כנכרי להעיד וגם עבד א"כ צריך לא יומתו כנ"ל ודו"ק:

הרמב"ם פסק דנשים פסולים לעדות דכתיב ועמדו שנים לשון זכר ולמה לא כתוב שתים אלא אתא להורות דנשים פסולין לעדות, והקשה הכ"מ דהוא נגד הגמ' דיליף דנשים

פסולין לעדות משום אנשים ולא מלשין שנים ועוד דאי כתיב שתים ה"א דוקא נשים כשרים לעדות אבל לא אנשים.

ויש לומר לתרץ דלכאורה י"ל דקשיא להרמב"ם למה כתב רחמנא שני ולא כתיב רק ועמדו אנשים ומיעוט אנשים שנים אע"כ דאתי למעט נשים והשתא דכתיב לשון זכר מפרש הרמב"ם דסתמא אתי למעוטי נשים רק דזה קשה דדבריו סותרים דברי הגמ', ואמרתי כך דהרמב"ם פסק ועמדו שני אנשים לאפוקי קטנים דפסולי לעדות וקשה הא איתא בגמ' לקמן אילימא אנשים למעוטי קטנים מאי צריך קרא הא לאו בני דיעה נינהו וא"כ יקשה למה מפרש הרמב"ם אנשים למעוטי קטנים, ואמרתי לתרץ דאיתא בירושלמי בכל התורה אמרינן דהיכא דכתיב שני שיהי' שניהם שוין בשיעורין וא"כ למה לא אמרינן הכא נמי ועמדו שני אנשים שיהי' שווין וזהו פסקינן דאחד שאמר עדות בגדלותו כתב יד זה של אבא מה שראה בקטנותו כשר לעדות ודווקא היכא דגדול מעיד עמו וזהו כשר בנידון זה מדרבנן אבל מדאורייתא פסול אפי' בנידון זה וא"כ י"ל דאנשים אתי למעוטי דבר זה דאם מעיד בגדלותו מה שראה בקטנותו דפסול, ולכאורה קשה מאי פריך הגמ' הכא דילמא איירי בבעלי דינים וא"כ מאי ממעט מאנשים וא"ש דהגמ' לקמן מפרש הכי אי לימא אנשים ולא קטנים הא לאו בני דיעה נינהו וא"ה למה למעוטי וא"ל דאתא למעוטי היכא דמעיד בגדלותו שראה בקטנותו דפסיל מדאורייתא י"ל דהא אינו יכול להעיד בגדלותו מה שראה בקטנותו אא"כ אם גדול הוא עמו דידע מעדות זה בגדלותו וזה ממעט משני דצריך להיות שווין כסברת הירושלמי אע"כ דאנשים אתיא למעוטי נשים, והשתא מתורץ הרמב"ם דפסק אנשים למעוטי קטנים קשה הא לאו בני דעה נינהו וצ"ל דאתיא למעוטי דהא דמעיד בגדלותו מה שראה בקטנותו וקשה הא זה ממעט משני דבנידון זה אינו כשר אלא אם גדול מעיד עמו ואי ממעט משני דצריך להיות שווין וא"כ פסק שפיר הרמב"ם דשני מוכח דאנשים אתי למעוטי נשים כנ"ל ול"ל מאי פריך הגמ' דילמא בבעלי דינים וא"כ מאי ממעטינן מאנשים יכול לומר דאתי למעוטי היכא דקטנים תובע דאיך יכול לבוא לדון ומתורץ שפיר הרמב"ם ודו"ק:

בתוס' ד"ה כל כבודה בת מלך פנימה וא"ת וכו' אבל בעדות אין עד מפי עד כשר, והקשיתי לסברת התוס' דאם עדות שלח בכתב מה שצריך להעיד כשר העדות והא דאמרינן מפיהם ולא מפי כתבם דווקא מי שאינו ראוי להעיד בעל פה אינו יכול להעיד בכתב אבל מי שראוי להעיד בעל פה אמרינן אם שלח העדות בכתב (חסר) כת"י תוס' קשה הא יכול לשלוח עדותה בכתב לב"ד והיא ראויה לעדות רק דאינו באה לב"ד משום כבודה בת מלך פנימה (חסר) בדיני ממונות מפרש ר"ת דכשר מפי כתבם אבל בדיני

נפשות לא מהני מפי כתבם, רק צ"ל עדות בב"ד והכא אמרינן שני אנשים מקיש דיני ממונות לדיני נפשות וא"כ מוכח שפיר דנשים פסולין להעיד, ויש לומר דיש חילוק לר"ת בין דיני ממונות לדיני נפשות דלכאורה צריך להבין דאי' במס' מכות ועדים זוממין אין כאן מעשה והא יכלו לשלוח עדותן בכתב והא יש בה מעשה וצ"ל דהתם איירי בד"נ ולא מהני עדותן בכתב, ובזה מתורץ קושיות מהרש"א לעיל (דף כ"א ע"א) בד"ה חוץ מנשבע וממיר וא"ת ולחשבי נמי עדים זוממין דהא בפ"ק דמכות (דף ד') יליף מינייהו ר"י בעלמא דלאו שאין בו מעשה לוקין עליו, והקשה מהרש"א למה לא מקשה תוס' מברייתא הנ"ל דקאי בה דעדים זוממין הוי אין בה מעשה ויש לומר דלק"מ מברייתא לא יכול תוס' להקשות די"ל דהתם איירי בדיני נפשות ובאמת אמרינן הואיל ואין בה מעשה דבד"נ לא מהני מפי כתבם אינו חייב מלקות אבל בד"מ יש בה מעשה דיכול לשלחם עדותן לב"ד ע"פ כתב כסברת ר"ת ויש בה מעשה אבל השתא מקשה תוס' דהתם יליף מינייהו דבכל מקום בד"מ לאי שאין בו מעשה לוקין עליו, וצ"ל דבעדים זוממין נמי אין בה מעשה ומקשה שפיר תוס' וליחשיב וליכא להקשות לר"ת האיך יליף התם עדים זוממין לאו שאין בו מעשה לוקין דעדים זוממין יש בה מעשה דיכיל לשלוח בכתב י"ל הואיל ועיקר עדותן אין בה מעשה א"כ נחשיב הגמ' עדים זוממין שאין בה מעשה אף דיכולין לשלחן עדותן בכתב ומתורץ קושיות מהרש"א ודו"ק:

רק ע"ז קשה מהא דקאמר בגמ' לקמן ע"ב האי צורבא מרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא וכו' הא לר"ת יכול לשלוח עדותו לב"ד ול"ל א"כ מאי מקשה הגמ' התם בסנהדרין (דף י"ח) כה"ג מעיד ופריך הגמ' מוהתעלמת מאי פריך הגמ' דהא אין רשאי לבוא לב"ד והא י"ל דהא דכה"ג מעיד היינו מפי כתבם דמשלח עדותו לב"ד, רק ע"ז י"ל דאם אינו רשאי לבוא לב"ד מוהתעלמת אינו מועיל עדותו בכתב דדווקא הכא דראוי לבוא ולהעידו מפיו אמרינן דכשר נמי מכתב אבל כה"ג אינו ראוי להעיד מפיו אינו מועיל עדותו נמי בכתב ופי' הגמ' התם שפיר אבל הכא דראויין להעיד מפיו וצורבא מרבנן דרבא מיני' א"כ בזוטרא מיניה יכול לשלוח עדות בכתב ויש לומר לתרץ דלכאורה צ"ל האיך פסק ר"ת דעדות כשר מפי כתבם הא אנן פסקינן דצריך לומר העדות בפני בע"ד ומפי כתבים בפני ב"ד אפי' אם בע"ד יאמר לו מכתב עדותו אפשר הוי שלא בפני בע"ד וצ"ל דהא דפסק ר"ת דעדותן כשר מפי כתבם היכא דלא צריך עדותן בפני בע"ד היכא דבע"ד הלך למד"ה או אם הוא חולה אבל היכא דבעל דין עומד בפני ב"ד מודה ר"ת דאינו מועיל עדותן מפי כתבם וא"כ מתורץ הכל על ר"ת מה שהקשינו, דהכא מיירי היכא דצריך עדותן בפני ב"ד וא"כ בזה לא מהני עדותן בכתב ומתורץ הכל על נכון ודו"ק:

בגמ' הדר אמר למשרי בתגרא ואי' ב' דעות בקרוב של ת"ח דמקדים לי' נמי בדינא, והקשה הריטב"א מיה לדעה זו דפסק דאפילו קרוב של ת"ח מקדים לי' בדינא מגמ' דכתובות (דף ק"ה ע"ב) רב ענן מייתי לי' האי גברא דידי א"ל דינא אית לי א"ל פסילנא לך לדינא שדרינא לקמיה דר"נ וכו' ש"מ קריבי' הוא ומקדים לי לדינא ונסתם טענתיה לבע"ד לכשנגדו וא"א דקרוב של ת"ח נמי מקדים לי' בדינא א"כ למה נסתם טענתיה לבע"ד שכנגדו הא דינא הכי שמקדים קריבי' ת"ח לדין ול"ל דבע"ד שכנגדו לאו קרוב הי' מר"ע הא אמר לר"נ דטעה אע"כ צ"ל דהוא נמי לא ידע וא"כ למה הסתם טענותיה ואם ידע דאינו קרוב מר"ע וא"כ מאי מקשה הריטב"א, ז"א הא אנן פסקינן דהדיין צ"ל דמאיזה טעם מקדים לי' לדינא וא"כ ממ"נ ידע הבע"ד שכנגדו דלאו קרוב הי' מר"ע הא אמר לי' לר"נ דטעה אע"כ דהוא נמי לא ידע וא"כ שפיר מסתם טענותיה מפני שמקדים הא דינא הכי, ומכאן מוכח הריטב"א כאידך דעה דקרוב של ת"ח אינו מקדים לי' לדינא וא"כ שפיר מסתם טענותי' לבע"ד שכנגדו ור"נ טעה בדין אבל רבו של הריטב"א פסק דיש חילוק בין ת"ח לקרוביו של ת"ח דת"ח מקדים לי' בדין אפי' אחר שפתח לי' בדין אחר אבל קרובים של ת"ח אינו מקדים אלא קודם שפתח בדין אחר, והק' האחרונים דמנ"ל דין זה, ויש לומר דיש הוכחה מגמ' דלכאורה קשה הא בגמ' התם (דף הנ"ל) כיון דלר"ע עביד הכי אסתלק אלי' מיני', ולכאורה קשה א"א דקרוב של ת"ח אינו מקדים לי' בדין א"כ לא עביד ר"ע מידי בהא דלא שדר לר' דלאו קריבו הוא דמא ני תפי אם ר"נ סבר אם הוא קרוב של ת"ח איני רשאי להקדים לי' בדינא וא"כ מ"ט לא אזיל אלי' לגביה אע"כ צ"ל כרבו של הריטב"א דקרובים של ת"ח מקדים בדין קודם שפתח לדון בדין אחר וא"כ מש"ה לא אתא אלי' לגבי' ר"ה לישדר לר"נ דלאו קרובי' דלא יקדים לי' בדין קודם שפתח בדין אחר (חסר) דיקדים לי' אפי' אחר שפתח דין אחר ומש"ה איסתם טענתי' לבע"ד שכננדו אך אינו מוכח מזה אלא בקרוב דצריך להקדים קודם שפתח דין אחר אבל בת"ח דמקדים לי' אפי' אחר שפתח בדין אחר מנ"ל, ויש לומר דמוכח מגמ' דהכא עולא וכו' שלח לי' רב יוסף לר"נ עולא חברינו עמית בתורה ובמצות למאי שלח לי' למישרי בתגרא הא הוי קרובי' ת"ח הי' בר בר עולא והי' אביו ת"ח וקריבי' ת"ח צריך נמי להקדים לי' בדינא אע"כ צ"ל דת"ח מקדים בדין אפי' אחר שפתח דין אחר ומש"ה שלח לי' עולא חבריני וכו' כדי שיקדים לי' אפי' אחר שפתח דין אחר ומוכח דינו של רבו של ריטב"א שפיר ודו"ק:

ובזה מתורץ קושי' תוס' בד"ה למאי שלח לי' למה לא משני הגמ' להפוכו בזכותי', ויש לומר דאנן פסקינן דעכשיו בזמנינו אין לנו דין ת"ח אבל דין צורבא מרבנן נוהג בזמנינו

ואי' התם תיתי לי דאי אתי צורבא מרבנן קדים לי' לדינא וכו' וא"כ אי שלח לי' להפוכי בזכותי' למאי שלח לי' הא יכול לראות אם הוא צורבא מרבנן ויכול לפלפל עמו וצריך נמי להפוכי בזכותי' וא"כ למאי שלח לי' שהוא ת"ח מש"ה פירש הגמ' דשלח לי' למשרי בתיגרא ומתורץ קושיות תוס' ודו"ק:

ויש להקשות דאיתא בגמ' מנ"ל דמישרי בתיגרא לת"ח וילפינן מכהן דכתיב וקדשתו דמקדים לי' לכל דבר שבקדושה וא"כ אי מקדים לי' ת"ח בדינא ומכש"כ דמקדים כהן לדינא וא"כ למה פסק הרמב"ם דדווקא ת"ח מקדים לי' בדיני אבל כהן אינו מקדים לי' בדיני', ויש לומר לתרץ דהרמב"ם פסק הטעם דמקדים ת"ח בדיני משום דלא יבטל מלמודו והשתא קשה דלכאורה למה לא קאמר הברייתא נמי דמקדים לי' כהן בדיני' אע"כ צ"ל דברייתא לא צריך להביא דממ"נ אם כהן הוא ת"ח צריך להקדים משים שהוא ת"ח ואם כהן אינו ת"ח אינו רשאי להקדים לי' בדינא ומתורץ הרמב"ם שפיר ודו"ק.

דף ל:

בגמ' אי נמי לשודא דדיינא, ומפרש רש"י דאיירי בת"ח וע"ה, ור"ת מפרש בשני ת"ח דהכי מפרש מהרש"ל, והקשה מהרש"א הא שודא איני שייך אלא בשני ת"ח כדאיתא התם בגמ' בכתובות, ולכאורה יש לומר דהמהרש"ל מפרש הכי דרש"י מפרש שודא לשון אומדנא ותוס' מפרש שודא לשון כח בחזקה וא"כ לרש"י יכול לפרש דאיירא בת"ח וע"ה ושודא שייך שפיר דחכמים מעמידו הדעת דנותן לת"ח אבל תוס' מפרש דלשון חזקה וא"כ אי מיירי בת"ח וע"ה איך שייך לשון חזקה הא דיני' הכי דניתן לת"ח אלא ע"כ ברור דמיירי בשני ת"ח. ושייך שפיר לשון חזקה אבל קשה מנ"ל לר"ת דמיירי בשני ת"ח דילמא איירי בת"ח וע"ה, וצ"ל דמעשה שהי' כך הי' בשני ת"ח, ולפי"ז קשה האיך קאמר למאי שלח לי' למשרי בתוגרא הא צריך להקדים משום בע"ד שכנגדו שהוא נמי ת"ח וצ"ל היכא אמרינן דמקדים בדינא משום ת"ח היכא דתובע הוא ת"ח אבל היכא דנתבע הוא ת"ח אינו מקדים בדינא וכאן איירי דעולא הי' תובע וא"כ אי לא שלח לי' דעולא הוא ת"ח משום צד שכנגדו לא מקדים לי' בדינא דאותו הי' נתבע ואם נתבע הי' ת"ח אינו רשאי להקדים לי' בדינא ומשום זה שלח לי' נמי אם הוא ת"ח ודו"ק:

בגמ' דיתיב כמאן דשרי מסאני, והק' הר"ן האיך יכול לסבול בגמר לדין דיתיב כמאן דשרי מסאני ותי' הר"ן דגמר דין הוא אתה זכאי ואתה חייב ויכול לסבול כמאן דשרי מסאני ויש להקשות דלב"ח דפסיק עמידה שיש בו סמיכה בדיינים חשיב לי' לישיבה ובבע"ד חשיב לעמידה וא"כ ייתיב כמאן דשרי מסאני ולמה לא סמיך וא"כ נגד דביתהו דרב הונא חשיב עמידה ונגד הדיינים שצריך ישיבה חשוב ישיבה לעמידה וא"כ למה

יתיב כמאן דשרי מסאני, ויש לומר דלק"מ דאם הוא סומך צ"ל נמי לדביתהו דר"ה שיסמוך וא"כ נסתתם טענותי' דבע"ד שכנגדו, ובסברות הב"ח מתורץ מה שהקשו העולם על הגמ' דבסנהדרין (דף י"ט) א"ל שמעון בן שטח עמוד על רגליך ויעידו בך קשה אם צריך לעמוד מאשת חבר כ"ש ממלך וא"כ ממ"נ האיך עביד שמעון ב"ש אם הוא ג"כ עומד ק' הא דיינים צריך בישיבה וא"א כב"ח י"ל דמיירי דשמעון בן שטח סומך וינאי המלך נמי סומך וע"כ לשמעון בן שטח חשיב סמיכה ישיבה ואצל ינאי המלך נמי חשיב ישיבה ול"ל נסתתם טענתו לבע"ד אצל ינאי המלך לא חשיב נסתתם טענותיו מצד שכנגדו ידע שהוא מלך ודו"ק.

תוס' ד"ה אין חכמה וכו' והתם נמי דפריך ממוצא שק לקופה מכ"ש פריך והוה מצי לשנוי' שב ואל תעשה שאני (חסר) שייך שק וקופה (חסר) דבבזיון זוטא צריך למחול על כבודו דהא אמרינן דאם אחותו מתה והלך לשחוט את פסחו וכו' וא"כ מאי מקשה הגמ' ונילף מיניה הא יכול לילף בהיפך מאחותו וא"כ לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן מאחותו בבזיון זוטרא צריך למחול על כבודו דאי' בגמ' דב"מ והתעלמת קאי אזקן ואינו לפי כבודו ופריך הגמ' בכהן ואם הוא בבה"ק רשאי להתעלם מיני' ותי' הגמ' לכהן לא צריך קרא דעשה דהשבת אבידה אינה דוחה וכוי, הקשו הא ל"ת אינה שוה בכל וא"כ דוחה עשה מהשבת אבידה את לא תעשה מכהן, ותי' אסיפת זקנים דעשה מהשבת אבידה אינה שוה בכל דאינו נוהג בזקן ואינה לפי כבודו, והקשה הנ"ל הא תוס' מקשה בזקן ואינו לפי כבודו נמי שייך עשה דהשגת אבידה, וצ"ל דהשבת אבידה א נה שוה בכל בבזיון רבה אינה נוהג השבת אבידה וא"כ מקשה הגמ' שפיר ונילף מיני' קמ"ל דוהתעלמת קאי אזקן ואינו לפי כבודו דילמא איירי בכהן ול"ל כתי' הגמ' שם ק' קושיות תוס' הא אינו שוה בכל וצ"ל כתי' דלעיל דהשבת אבידה נמי שוה בכל דאינה נוהג בבזיון רבה ובבזיון רבה יכול הגמ' לשנות שב ואל תעשה שאני ומתורץ הכל על נכון ודו"ק:

אבל הרמב"ם פסק אפי' שב ואל תעשה אם רצה למחול רשאי וא"כ מתורץ קושיות תוס' דהכא למ"ד אמרינן באיסור אין חכמה ואין תבונה וכו' הא הוי שב ואל תעשה אבל לסברת הרמב"ם דרשאי למחול אפי' בשב ואל תעשה וא"כ באסורי לא נחשב לת"ח אם אינו מוחל כבודו ול"ל לרמב"ם מסנהדרין (דף י"ט) כ"ג מעיד ופריך הגמרא והתעלמת ומאי פריך הגמ' הא אם רצה למחול רשאי למחול, ויש לומר דאיתא בגמרא דהוריות דבכה"ג שייך ושמעה קול אלה דחייב קרבן שבועה וא"א כנ"ל דאינו מחייב להעיד רק מרשותו דאם ימחול על כבודו למה חייב קרבן שבועה אע"כ דצריך להעיד מדינא ומקשה הגמ' התם שפיר ול"ל התם בגמ' דמבטל פסח ומילה ומתעסק במת מצוה שוא"ת שאני

הא לסברת הרמב"ם אם רצה למחול על כבודו רשאי אפי' בשב ואל תעשה רק ע"ז קשה מאי מקשה הגמ' משק וקופה על כלאים דאמר ר"י לובש כלאים פושטו אפילו בשוק י"ל דהתם איירי ממ"מ והוא כבודו של מת שמתעסק עמו דלא יהי' באשפה וכבודו של מת אינו יכול למחול רק ע"ז קשה מאי מקשה הגמ' משק וקופה על כלאים דאמר ר"י הלובש כלאים פושטו אפילו בשוק הא לסברת הרמב"ם אם רצה למחול רשאי ומש"ז גיר הרמב"ם הלובש חבירו כלאים אפי' בשוק וא"כ כבודו של אחר הוא אינו יכול למחול וא"כ מקשה שפיר ודו"ק:

בתוס' ד"ה עשה דכבוד התורה עדיף וכו' וי"ל דשאני ד"נ, ואמרתי דצ"ל דהוא דתי' התוס' דבד"נ אינו רשאי ליישב הת"ח הוא מדרבנן דאי אמרינן דהוא מדינא קשה מגמ' דזבחים דאיתא התם זר שעבד חלל דיליף ק"ו מיושב דיושב כשר לאכול בקדשים ואפ"ה אם עבד חלל מכ"ש זה שאינו רשאי לאכול בקדשים מכ"ש אם עבד חלל ופריך הגמרא מה ליושב שכן פסול וכו' וקאמר הגמ' בת"ח ויושב כשר לעדות ואם איתא דמדאורייתא ת"ח נמי יושב פסול בד"נ יכול הגמ' למפרק התם מה ליושב פסול בת"ח בד"נ אע"כ מדינא יושב כשר בת"ח אפי' בד"נ רק פסול מדרבנן, ויש להקשות למה לא יליף הגמ' התם דזר שעבד חלל מסמיכה דסמיכה כשר לאכול בקדשים אפ"ה אם עבר חלל דכתיב לעמוד לשרת מכ"ש דזר דפסול לאכול בקדשים פשיטא דאם עבד חלל וליכא למימר מה לסמיכה שפסול לעדות הא אנן פסקינן דסמיכה כשר לעדות ומלשונו של הגמ' משמע דמקשה קושי' זו וצע"ג ודו"ק ועיין במ"א (סי' תקי"ב סקי"א):

דף לא.

בתוס' ד"ה שלא אתחייב לו שבועה, ויש לומר דקוש' תוס' קאי דווקא לדיעה זו דל"א בגלגול שבועה מתוך שאיל"מ אבל לאידך דעה דאפי' בגלגול שבועה אמרינן משאיל"מ לא קאמרי מידי די"ל באמת רצה לשבע שבועת אמת רק אם אינו מחיוב שבועה הי' טוען על הגלגול א"י והוה פטור למ"ד דלא אמרינן בי"ש ב"ע אבל השתא דמחיוב שבועה אם הי' מובמ"ק א"כ לא יכול לטעון על הגילגל אינו יודע דאם יטעון כך אמרינן מתוך שאיל"מ (חסר):

דף לג.

בעיא מיני' משביע עדי קנס אי חייבים קרבן שבועה ורצו הש"ס להוכיח ממתניתין ודחה דמיירי בחצי נזק צרורות עיי"ש, ויש להקשות דהנה לקמן (דף מ"ז ע"ב) קאמר ר"ה ב' כתי עדים המכחישים זו את זו דזו באה בפ"ע ומעידה וזו באה בפני עצמה ומעיד ובב"א אין מצטרפין וא"כ קשה דהא יכול הש"ס לאוקמי המשנה דמיירי בקנס ומ"מ לא

הי' מפשט איבעיא די"ל דמיירי באופן כזה דהי' שתי כתי עדים המכחישים זא"ז ואח"כ נגח נגיחה שלישית וראו כת השני' והניזק משביע את כת השני' שיבאו ויעידו לחייב את המזיק ח"נ כי נזק שלם לא יתחייב כי נצטרכו לצרף גם כת הראשונה לעשות השור למועד וזה איני בדין לצרפם יחד כי יש כאן כת אחד בוודאי פסול ומש"ה איני יכול לחייב את המזיק רק ח"נ ומ"מ אם יודה המזיק יתחייב לשלם נזק שלם משום דתו לא יצטרכו לכת השני' כלל כי יתברר שכבר נגח ב' נגיחות ע"י כת ראשונה ונמצא שהוא מועד ויצטרך לשלם נ"ש וא"כ איני יכול להודות כי אם יודה יתחייב נ"ש ודו"ק היטב:

עבודה זרה

דף יב.

עיין שם במהרש"א ד"ה ואי תנא מעות עד ובהכי ניחא דמשום התירא דאינו נראה איצטריך למתני מעיין ולא סגי לי' בהא דתני פרצופות עכ"ל, ולכאורה קשה להבין כוונתו דאכתי קשיא במקומה עומדת דל"ל מעיין דאי משים התירא דאינו נראה הא כבר שמעינן לה מקוף ומעות, ונראה ליישב כוונתו דהנה לכאורה קשה בגמ' דעביד צריכותא דאי תני קוף ומעות הו"א משום דלית בהו סכנה אבל גבי מעיין דאיכא סכנה דאי לא שתי מיית מנ"ל זאת דילמא מיירי בדליכא סכנה כגון דאיכא מעיין אחר רק דז"א דא"כ למה לי למתני מעיין כלל, דפשיטא דבר דליכא סכנה אסור אלא וודאי איירי דאיכא סכנה אלא דיש להקשות דל"ל מעיין כלל דהא מן פרצופות נמי מוכח דמיירי בדאיכא סכנה דא"ל דפרצופות מיירי בדליכא סכנה ותנא פרצופות משום כיוצא בה לא מוכח וכו' דא"כ לא ליתנו קוף כלל ואי משום דהו"א דקוף מותר משים צערא דהא כבר שמעינן לה מפרצופות דנהו דליכא סכנה מ"מ צערא איכא בפרצופות אבל השתא שפירש המהרש"א דגם ההיתר נצטרך אשמועינן שפיר אי לא תנא מעיין הייתי אומר דפרצופות תני משום כיוצא בה וקוף תני משום התירא ולא הוא מוכיח איסורי היכא דאיכא סכנה מש"ה שפיר כתב המהרש"א דלמאי דתני מעיין לא איצטריך הני תרתי דהוי ידעינן דמעיין מיירי אף היכא דאיכא סכנה דמפרצופות הוי שמעינן לה כנ"ל בכוונת מהרש"א:

דף סב.

תוס' ד"ה בדמיהן מקודשת, משמע הא בגוף הערלה אסור לקדש דלית ביה שוה פרוטה, וקשה הא בגופא נמי איכא שוה פרוטה בשלא כדרך הנאתן או באפרה, וי"ל כיון שכל זמן שהוא בעין אסור למכרה כמו כן אסור לקדש בו את האשה ודבריהם תמוהים מאוד

לכל רואה שכתבו משמע בגוף הערלה אסור לקדש בו דלא מקשה רק מדיוקא הא באותה משנה עצמה איתא המקדש בערלה אינה מקודשת, וכן תמה בשער המלך וכן בתירוצם כאן יש לדקדק דבקדושין (דף נ"ו ע"ב) הקשה ממתניתין דהמקדש בערלה אונה מקודשת ותירצו בענין אחר דהגם דאיכא שוה פרוטה שלא כדרך הנאתן מ"מ כיון שהאשה סבורה שיש לה ליהנות כדרך הנאתה ואינה כן לא סמכה דעתה והוי קידושי טעות עיי"ש ולמה שינו כאן תירוצם ומיאנו בתירוצם דהתם, אמנם אחר העיון מעט הכל ניחא דהנה יש עוד להקשות בתוספות בלשונם דנקטו קושייתם הכא וז"ל משמע בגוף הערלה אסור לקדש בו את האשה משמע לכתחילה ובאמת אף בדיעבד אינה מקודשת ובקידושין הקשו התוספות באמת אמאי אינה מקודשת אלא דבאמת התוס' כאן בלשונם הזהב כוונו לקושיא אחרת אף לפי תירוצם בקדושין הנ"ל דאשה לא סמכא דעתה והוי קידושי טעות וא"כ לפ"ז אם יקדש אותה בפירוש רק בפרוטה השוה בשלא כדרך הנאתן שפיר מקודשת, וע"ז הקשו התוס' כיון דמשמע מדיוקא דדווקא מכרן וקידש בדמיהן מקודשת הא בגוף הערלה אסור לקדש משום דלית בי' שוה פרוטה וקשה בגופה נמי איכא שוה פרוטה בשלא כדרך הנאתן וא"כ משכחת דמוקדשת היינו באם יפרש לה שמקדש אותה בשוה פרוטה בשלא כדרך הנאתן אלא וודאי דאסור לקדש אפילו בכה"ג וע"ז תמהו אמאי יהי' אסור ותירצו שפיר כיון שכל זמן שהוא בעין אסור לקדש בו את האשה כמו שאסור למכרו וניחא הכל ודו"ק:

ובזה יובנו דברי רש"י זל כהוגן דלעיל (דף נ"ד ע"ב) מכרן וקידש בדמיהן מקודשת אע"ג דאיהו אסור לאתהנויי מיהו ההוא הנאה מטי לה ע"י ערלה אבל איהו לא מערלה מטי לי', ודברים אלו בלתי מובנים דס"ס לא ניתן לה כלל דהיא אסור ליהנות, ובהנ"ל ניחא דבאמת קשה קושיות התוספות אף בגוף הערלה תהי' מקודשת דאיכא ש"פ בשלא כדרך הנאתן. ותירצו דאשה לא סמכה דעתה דהא אינו שוה אצלה רק שוה פרוטה משא"כ אם מכרן וקידש בדמיהן מקודשת שפיר בשוה פרוטה דאיהו ג"כ יש לו בו ואשה שפיר סמכה דעתה כיון דלדידה הכל מותר דהא לא איתהנית מגוף הערלה רק בדמיהן ושפיר מקודשת ודו"ק:

מכות

דף ג.

אומדין כמה אדם וכו' נותנין מכאן ועד למ"ד יום ובין נותנין מכאן ועד עשר שנים, ופריך הגמ' לר"י אמר שמואל המלוה לחבירו לעשר שנים שבועות משמטתו א"כ כולו בעי

שלומי דהא רצה להפסידו כל החוב ומשני במלוה על המשכון, וקשה דא"כ הטובת הנאה דמכאן ועד ל' יום ומכאן ועד עשר שנים ג"כ לא בעי שלומי דהא המלוה בעצמו נאמן על המשכון עד כדי דמיו וא"כ מאי הפסידוהו העדים להך דעה דאיתא בחו"מ (סימן ס"ו) דהמלוה על המשכון אינו משמט מה שכנגד המשכון א"כ ע"כ הכא איירי ששוה המשכון כל המעות שלוה עליו דאי בלא שוה הדרא קושיות הגמרא לדוכתי' דישלמו העדים המותר ממה ששוה המשכון א"ו דהכא איירי דשוה המשכון כדי כל החוב וא"כ גם בלא עדים נאמן המלוה במיגו דלקוח לטעון עליו עד כדי דמיו וא"כ אמאי צריכין העדים לשלם כלל הא יאמרו העדים מה עשינו להלוה הא גם בלא"ה הי' נאמן המלוה:

ונראה דכוונת הגמ' כך הוא דמלוה על המשכון היינו דהלוואה הי' רק על המשכון ועתה נאבד המשכון באופן דמלוה פטור והלוה מחיוב לשלם החוב דהיינו באונס וא"כ שפיר לית לי' למלוה מיגו וא"ל דא"כ הדרא קושיות הגמ' לדוכתי' דכולו בעו שלומי, ז"א דהנה איתא בחו"מ (סי' ע"ג) דאם נכסי הלוה מתמוטטין ולא יהי' למלוה ממה לגבות יכול לתבוע קודם הזמן, וא"כ ניחא דאף אם יאבד המשכון לא יהי' שבועות משמטתו דאף אם הלוה לעשר שנים דהא יכול לתבוע קודם שנת השמיטה ג"כ אם יהי' בתוך הזמן דאם ימתין לזמן לא יהי' יכול לגבות כנ"ל וא"ל האיך אמר ר"י דמלוה על עשר שנים דשבועות משמטת הא לא משכחת להאי דינא דאם יראה שקרוב לזמן השמיטה יתבענו קודם כנ"ל, ז"א דהא סבר וקיבל דהא ידע דיהי' שמיטה ואעפי"כ הלווהו א"כ לא יוכל לתובעו קודם הזמן משא"כ הכא דלא סבר וקיבל על המשכון ולא הי' משמטת ועתה דנאבד שפיר יכולין לתובעו קודם הזמן כמו בנכסים מתמוטטן ודו"ק היטב:

עוד יש לתרץ לעולם דאבד המשכון ושמיטה משמט ונ"מ לענין שורף שבא א' ושרף את שטרו קודם שמיטה, ואיתא בב"ק זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור דא"ל מנא תבירא אבר, ופי' שם בתוס' דדווקא דזרק כלי אבל זרק חץ להכלי ובא ושברו במקל חייב מ"ט דבזריקת כלי עביד מעשה בגוף הכלי ובא החיוב מיד שזרק הכלי אבל הכא שזרק חץ לא עבוד מעשה בגוף הכלי והחיוב לא בא אלא עד שבא להכלי וזה ששברו במקל הי' החיוב שלו קודם עיי"ש, והכא שאבד המשכון הו"ל כזורק חץ וחייב השורף והעדים לא היו מפסידים בעדותם אלא מה ששוה יותר שטר משלושים יום בין שטר מעשר שנים ודו"ק:

דף ה.

אמר רבא באו שנים ואמרו בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים אחרים ואמרו עמנו הייתם בחד בשבתא אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש נהרגין משום דבעידנא דקא מסהדו אכתי גברא לאו בר קטלא הוא, והרמב"ם ז"ל כתב וז"ל באו שנים ואמרו בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ובאו שנים אחרים ואמרו בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש אבל בחד בשבתא עמנו הייתם נהרגים, ויש להבין למה הרמב"ם ז"ל משנה את הלשון מהגמ' דהגמ' נקט בתחילה הזמה ואח"כ את עדותן.

ונראה ליישב דהנה הרשב"א ז"ל הקשה לפי דאיתא בסנהדרין שנים שהעידו על נערה המאורסה שזינתה ובאו שנים אחרים והזימום פטורים ממיתה דיכולין לומר העדים הראשונים לאוסרה על בעלה באנו ולא להרוג אותם עיי"ש, א"כ לפי"ז לא אפשר לקיים כאשר זמם בשום עדות בכת הב' המזימין דהא קיי"ל דצריך להיות בזוממי זוממין דהיינו אם באו שנים ואמרו שהרג ראובן את שמעון ובאו שנים אחרים ואמרו באותו היום עמנו הייתם ובאו כת ג' ואמרו אנו מעידים שהרג ראובן את שמעון הנה עתה כת ראשונה אמת לפ"ז לא נוכל לקיים כאשר זמם בכת הב' שהם יכולים לומר לא באנו להרוג את העדים הראשונים רק להציל את הנידון, ותירץ הרשב"א ז"ל דהא קיי"ל עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וגם קיי"ל אין עדות זוממין נהרגים עד שיזמו שניהם, ולפ"ז נוכל לקיים שפיר כאשר זמם דהא אנו יכולין לומר לכת הב' אילו לא באתם רק להציל את הנידון לא הי' לכם רק להזים את הא' וממילא הי' נוצל הנידון משום עדות שבטלה מקצתה בטלה כולה וגם העדים הראשונים לא היו נהרגים דאין ערות זוממין נהרגין עד שיזומו שניהם אבל עתה שהזמתם את שניהם ונהרגין על ידכם בוודאי להרוג את העדים באתם מש"ה הם נהרגין עיי"ש.

והנה איתא בב"ק אתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל ורבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל מטעם חידוש עיי"ש ומוכח מזה דהיינו דווקא היכא דאיכא חידושא דתרי ותרי אבל היכא דליכא חידושא כגון דשנים מזימין את האחד גם רבא מודה דלמפרע הוא נפסל, ולפ"ז מיושב אליבא דרבא לשיטתו הלשון הנ"ל דהיינו שבאו שנים ואמרו בחד בשבתא הרג פלוני את הנפש ואח"כ באו שנים ואמרו בחד בשבתא עמנו הייתם אלא בתרי בשבתא הרג פלוני את הנפש היינו תחילתו הזמה ואח"כ העדות דאילו הי' רבא מקדים תחילה את העדות ואח"כ הזמה הדרא קושיית הרשב"א לדוכתא הלא בכת הב' לא נוכל לקיים כאשר זמם כי כאשר יבואו כת הב' ויזימו כת הג' היינו שכת הא' יאמרו שהרג ביום א' והכת הב' יכחישו תחילה את הכת הא' ויאמרו ביום ב' הרג ואח"כ יזומו

אותן בעמנו הייתם ואח"כ יבואו כת ג' ויזימו כת הב' הלא ביום ב' עמנו הייתם ואח"כ יבאו כת ד' ויזימו כת הג' לפ"ז לא נוכל לקיים כאשר זמם בכת הג' דהא יכולין הכת הג' לומר שלא באנו להרוג את הכת הב' רק להציל את הכת הא' ולא שייך תירץ הרשב"א דהא לא היו להזים אלא א' ז"א דאם יזימו רק אחד לא יהי' חידוש דתרי ותרי וגם רבא מודה למפרע הוא נפסל כנ"ל ויהי' בטל גם הכחשה דיום ב' שהרג את הנפש ואנו לא באנו לפטור את ראובן דהאמת הוא שהרג רק באנו לפטור את העדים הראשונים, ומש"ה אנו מוכרחין להזים את הב' העדים כדי שיהי' חידוש ולא יהי' בטל רק הזמה שלהם ולא הכחשה דמכאן ולהבא הוא נפסל מש"ה הוצרך רבא לומר דמזימין אותם תחילה ואח"כ מכחישין אותם מש"ה שפיר יכול לקיים בהם כאשר זמם בכת הג' כתירוץ הרשב"א הנ"ל דבין כך ובין כך יהי' בטל גם הכחשה שאח"כ ולא הי' להם להזים רק האחד וא"ש כנ"ל הוצרך לומר כנ"ל תחילה הזמה ואח"כ הכחשה וזהו דווקא לרבא, אבל הרמב"ם ז"ל שיטתו דסבר כאביי דלמפרע הוא נפסל אף דיש חידוש ומש"ה יכול שפיר לומר דמכחישים תחילה ואח"כ מזימים אותם דהא לדידי' אין נ"מ בין אם יזומו לא' או לב' דבין כך ובין כך לא הי' להם להזים אלא האחד כתירוץ הרשב"א ז"ל וא"ש ודו"ק.

חולין

דף יא:

רב מרי אמר אתיא ממכה אביו ואמו דאזלינן בתר רובא דדילמא לאו אביו הוא ש"מ דאזלינן בתר רובא ופריך דילמא כגון שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורים עיי"ש וכתבו התוס' ועוד הוי מצו למידק דילמא משום דאזלינן בתר חזקה דהעמד האם בחזקת צדקת ופי' מהרש"א דלפי קושיות הגמ' נמי הוי מצי למידק קושיא זו אלא דלפי תירוצי דגמ' קשה קושיא זו ותירץ דלפי תירוצא דגמ' צ"ל דליכא חזקה להעמיד האם בחזקת צדקת דדלמא נאנסה, וקשה דלפי קושיא דגמרא נמי לא קשה מידי קושיא זו משום דדילמא נאנסה, ויש ליישב דבשלמא לפי קושיא דגמרא דפריך דילמא שהיו אביו ואמו חבושים בבית האסורים לא אזלינן בתר רובא אכל זה לא אמרינן דאפי' היו חבושים נמי נאנסה מש"ה לא מצ' להקשות קושיא זו אבל לפי תירוצא דגמרא דאפי' היו חבושים אין אפוטרופוס לעריות וקשה קושיא זו דילמא משום חזקה ותירץ מהרש"א דליכא לומר זה החזקה משום דדילמא נאנסה אלא לאו משום דאזלינן בתר רובא ודו"ק: